

DATINA

An. IX.

Nr. 7-9.

DATA

CRITICĂ — LITERARĂ — SOCIALĂ

Director: Mihail Gușiță

An. IX. Nr. 7—9.

Iulie
Septembrie 1931

CONTINUTUL:

Naționalism și internaționalism	D. Bodin
Descălecare. Cruci. Zăduf — versuri	A. Cotruș
Iubire — versuri	G. Retezeanu
Vraja	Al. Iacobescu
Mansarda—preludiul unui roman	T. Acsinteanu
Către soare. } versuri	I. Foçeneanu
Veste. Răslețire. } versuri	I. D. Gârboveanu
Binecuvântare.	V. Hondriliă
Din poezia polonă de azi—versuri: în românește	A. Cotruș
Convalescență — versuri	Tana Negură
Schițe—	N. Popa—Iași
desenuri	G. Simionescu

Cronica

Insemnări

La centenarul morții lui Cârlova / Iarăși și iarăși... Eminescu / Scrisul inconștient / Valoarea sportului / Sanielevici H.: Miorița sau patimile unui Zalmoxis / Gorovei Artur: Indice analitic și alfabetic / Istorie literară revizuită / Noui aspecte din viața universității medievale / O nouă fază gândiristă? / Romantismul român. / Liviu Rebreanu: Metropole /.

Orice reproducere este oprită

ABONAMENTE:

Numai anuale

In țară . . . . . lei 200

In străinătate . . . lei 300

Instituții și autorități . . . lei 300

lei 40.

Naționalism și Internaționalism.

FAPTELE care au pricinuit atâtea schimbări în viața Lumii, de câteva decenii încoace și, mai presus de toate, frământările actuale, de o vertiginoasă rapiditate, au fost și sunt tălmăcite în multe chipuri. Aceasta, datorită prejudecăților răsărite din considerente șovine și neobservării atente a realității sociale veșnic schimbătoare și extrem de complexă. Problemele de ordin politic, etic și social — puse de vreme îndelungată, sub diferite forme — s'au rezolvat pentru fiecare epocă într'un fel, după cum dictau interesele și gândurile deținătorilor puterii statelor în cauză. Judecățile de valoare în Istorie nu au sens; ele stânjesc obiectivitatea științifică. Realitatea se înfățișează sub un aspect unic și ca atare este data primară dela care trebuie să plece orice cercetare matură. Mai mult ca oricând, azi, încadrarea evenimentelor într'un șir de norme, devine o imposibilitate și spirite dintre cele mai distinse aduc patimă când este vorba de a împământenii în masele largi ale omenirii ideea unor noi așezăminte.

Dacă s'ar privi mai adânc încercările din trecut și motivările lor; apoi contribuția prezentă de ordin teoretic și practic; și — în cele din urmă — rosturile pe care le are Societatea Națiunilor — s'ar ivi numaidecât concluzia: problema „Naționalism și Internaționalism” s'a rezolvat în mod normal, codificându-se definitiv în pactul Societății Națiunilor și în tratatele de pace din 1919. Pusă faptic odată cu începuturile Istoriei și formulată în sec. al XVIII-lea a devenit realitate în urma marelui război și cu toate criticile ce i se aduc, principiul său constituind însuși sensul și forma supremă a vieții colectivităților omenești organizate nu poate fi atins; teoria s'a confundat cu evoluția popoarelor, rămânând discutabile numai chestiuni neînsemnate de procedură.

Divergențele de păreri, contradicțiile și pasiunea ce se pune în luminarea problemei, arată importanța sa primordială în evoluția contemporaneității și în același timp, instabilitatea rezoluțiilor, datorită subiectivismului ce sfarmă cadrele rigide necesare studiului fenomenelor sociale. Cercetând empiric „Naționalismul și Internaționalismul” putem înlătura explicațiile vulgare, fundamentând totodată științificește un studiu ale cărui liniamente generale abia sunt trasate.

* * *

Antichitatea a cunoscut trei forme ale organizării de stat: monarhia universală religioasă, cetatea unică sau grupa de cetăți înrudite și imperiul politic. Constrânși de puterile nețarmurite ale Divinităților respective, întrupate în elementele Firii sau în vietățile Naturii, popoarele vechi — în frunte cu regele, fiu al Zeului — se supuneau orbește ordinii transcendente. Mai mult decât granița sângelui, stăpânirea lui Osiris, Marduk, Iahve ori Baal... indicau limitele țărilor. Nu era vorba decât de biruințele unei divinități asupra alteia prin luptele crude, purtate timp de câteva milenii, de neamuri ce se sacrificau colectiv în numele unei credințe adânc înrădăcinate. „Marea tragedie” a războaielor pentru dominația universală, fie care națiune luptând în numele Zeilor săi și sub conducerea regilor de esență divină,¹⁾ nu a însemnat altceva decât stăpânirea forței brute, mânăta de tirania religioasă; călcând în picioare oameni, averi, hotare, fără nici o normă în afară de luptă și cu singura bucurie a victoriei. Rugile și închinările adresate Zeilor, înainte și după atac, la care se adaugă proclamațiile regilor față de prizonieri, arată substratul josnic și egoist al luptei pentru unitatea unei monarhii universale, de caracter divin, cuprinzând cele „patru continente” ale Lumii. Această stare naturală de războire continuă își diminuează din ce în ce intensitatea. Comerțul, ocupația de căpetenie a popoarelor mediteraneene, deși thalassocrația transpunea exact monarhia universală în acest nou câmp de activitate, îmbunătățea relațiile dintre Feniceeni, Greci, Romani. Colonii de diferite origini, se dezvoltă una lângă alta și porturile devin locuri de întâlnire ale negustorilor de pretutindeni. „Tratate de izopolitie” se încheie pentru ocrotirea străinilor; funcționari superiori se institue — numiți de statul respectiv — pentru a avea în grijă pe conaționali: sunt „proxenii”, cunoscuți în Egipt, Fenicia și Grecia; Atenienii creiază tribunale speciale pentru judecarea străinilor după obiceiurile de acasă „*Xenicon dicasterion*” conduse de „*Xonodikoi*”, iar Romanii acordă „jus commercii”, întemeiat pe principiul reciprocității de tratament.

Totuși, deși concepțiile religioase se umanizează complect și doctrinele filozofice propagă cu râvnă viața curată în cadrele etice sociale și ale moralei individuale, Helenismul se ridică unitar contra „Barbariei” Nordice a Thracilor sau a armatelor medo-persane. Viața de cetate, în asemenea cazuri, creea, prin cooperare, amficioniile sau ligile. Unitatea neamului, se întărea în jurul templului

1). N. Iorga, *Essai de synthese de l'histoire de l'humanité*, Paris, Gamber, 1926, vol. I, p. 35. De același, *Observații ale unui nespecialist asupra Istoriei Antice*, București, 1916.

și în fața pericolului „barbar“. Ridicate pe principiul egalității de drept și al echilibrului politic în timp de pace, aceste instituții ale Greciei vechi, constituiau două trepte intermediare între „cetate“ și „statul“ național, pe criteriul de limbă, și aplanau diferendele dintre ele prin arbitraj legal. ¹⁾

Plecând dela unitatea de rasă, limbă și religie, naționalismul grec găsește un adversar redutabil în curentele intelectuale cu caracter universalist. Creație a acestui mediu ideologic, Alexandru cel Mare, păsește la realizarea „integrării politice a tot ceace creese antichitatea“. ²⁾

După moartea împăratului însă, care a știut să se adapteze imediat noilor împrejurări, respectând autonomia statelor înglobate sub conducerea sa, „provincia națională“, între granițele ei naturale, a devenit independentă prin războaiele ce au izbucnit momentan între generali. „Ei înșiși“ — Perdiccas, Antipatros, Ptolemeu Egipteanul, Lysimac Thracul, Polysperchon, Antigon — „credeau că hotărăsc soarta Lumii pe care o împărțeau cu mari lovituri de spadă, în timp ce — de fapt — prin intermediul lor se restabilea ordinea naturală a lucrărilor, împinsă de jocul schimbător al violențelor milenare“. ³⁾ Trăsura de unire care s'a păstrat dela Indii până la Adriatica și de la Dunăre la izvoarele Nilului, ca singur vestigiu în urma înbucătățirii politice, era de ordin sufletesc. Cultura helenistică diferea numai ca forme de adaptare dela popor la popor, miezul său însă pornise din vechea Heladă și fusese imputernicit de vigoarea căpătată prin elementul macedonean, cu o viață spirituală redusă la schemă dar de o unică și remarcabilă vitalitate.

Și dacă trecem în Istoria Chinei vechi, în opera sa „Li-Ki“, Confucius preconiza „Marea Uniune“ a statelor, bazată pe reguli juridice și economice, fără să se creeze prin aceasta un supra-stat sau să se atingă interesele naționale de ordin material ori moral. Discipolul său, Mong-Kiu, cere „suprimarea radicală a drepturilor de vamă și libertatea internațională a fluviilor“, iar Mei-Ti declară că „oricare război este o crimă“ ⁴⁾.

Ideea de pace durabilă însă și de unitate politică internațională o săvârșește Imperiul Roman. Tratatetele de ospitalitate și de alianță încheiate în vremea republicei și mai cu seamă în cea a imperiului nu aveau drept scop decât o ulterioară transformare în provincie a statului contractant. Gustul de dominație prin cucerire și întemeerea liniștei lăuntrice pe o centralizare mecanică și pe respectul mut al legii, iată secretele „păcii romane“. Orice individ avea obligația să respecte cultul Romei și al împăratului între hotarele stăpânirii lui și nimic altceva. Cetățenia recunoscută de legea antonină tuturor locuitorilor imperiului nu era decât o legiferare a unei stări de fapt, condiționată însă de recunoașterea atotputerniciei centrale. Abaterile se sancționau cu strictețe și cu toate acestea

1). Cf. J. Beloch, *Griechische Geschichte*, vol. I, II.

2). N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 162.

3). *Ibidem*, p. 163.

4). Mihai Antonescu, *Organizarea Păcii și Societatea Națiunilor*, București, 1929, vol. I, 156—157.

nemulțumirile mocneau în adâncurile claselor fără lucru și fără sprijin, care așteptau numai glasul liberator al răsvăririi pentru ca să se înroleze în miliția înverșunată a luptătorilor pentru existență, ce vroiau să spargă suprafața strălucită a unei fericiri aparente și generale.

În ajutorul lor a venit creștinismul. Omenirea „degustată de forme și compleșită de doctrine” ¹⁾ a îmbrățișat religia lui Isus ca pe o salvare. Pentru noua învățătură toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu: bogați, săraci; înțelepți sau lipsiți de învățătură. Traducerea socială a acestei idei a însemnat sdruncinarea temelțiilor organizației de stat romane, ai cărei Zei erau neglijați de creștini. Autoritatea împăratului se micșora pe dată ce puterile sale purtau un pic din divinitatea protectorilor cerești înmormântați pentru totdeauna.

În al doilea rând, războiul ca mijloc de cucerire teritorială și armatele ce-l susțineau sunt detestate de apostolii sau apologeții religiei iubirii nemărginite. „Toți cei ce vor trage sabia, de sabie vor pieri” ²⁾ spunea Sf. Petru; și Diogen mărturisește doctrinar: „Nu vom purta armele în contra niciunei Națiuni; nu înțelegem să facem război, căci am devenit copiii păcii prin Isus Christos” ³⁾. Distincția dintre „barbar” și „civilizat” dispăre. Creștinismul îmbrățișă de o potrivă pe toți muritorii. Este și explicația pentru care religia milei, iubirii și păcii a înfruntat toate persecuțiile și își lățește hotarele din ce în ce mai mult și în vremea noastră. Faptul a determinat pe Constantin cel Mare s’o recunoască oficial, fondând prin aceasta *Imperiul Creștin al Bisericii*, ca un cadru nou pentru stăpânirea politică. Nu mai pentru un „Orbes Cristianus” nu existau hotare și naționalități.

Spiritualul și temporarul, ca unități de viață socială, au trecut dela antichitate la evul mediu prin papalitate și imperiu. Comuna și organizația feudală s’au dezvoltat sub ideea creștină și cea imperială cu totul deosebite prin caracterele lor și totuși; datorită împrejurărilor și conducătorilor suleșteți ai catolicismului, religia a dominat. În fața barbarilor năvălitori, singuri Papii au păstrat calmul îmbărbătării și la ei găseau credincioșii adăpost contra relelor. Pe deasupra mărunțșurilor trecătoare ale lumii pământești care se hărțuia în lupte fratricide, Evanghelia era izvor de nesecată bunătate și acei care o propovăduiau trăiau pe un plan nepătat de nimicnicii. Așa a crescut autoritatea conducătorilor bisericii „capabile de a domina și caz grav, de a distruge, fiind întemeiată pe sentimentul popular”. ⁴⁾ „Nimeni nu vroia să aparțină atunci unei națiuni. Viața romană, cultura latină, idealul imperial, patima unei indestructibile unități, cuceriseră și stăpâneau totul. Diviziunea era privită ca un păcat, față de omenire; ca o întorcere la starea de sălbătăcie, ca o săritură în anarhia începuturilor. Popoarele, erau desigur, elementul de realitate generatoare de putere materială, dar ceea ce

1). N. Iorga, *Op. cit.* vol. I, p. 318.

2). *Matei*, XXVI, 52.

3). Mihai Antonescu, *Op. Cit.*, 43.

4). N. Iorga, *Op. cit.*, Vol. II, p. 62.

există mai ales cu mult mai prea sus decât dânsese, era tradiția romană, legitimitatea imperială, scopul cel adevărat, pentru care trăiau oamenii. ¹⁾ Bizuită pe rostul deosebit pe care-l căpătase, Papalitatea a îndeplinit un dublu rol, luptând pentru pacea lăuntrică în sânul creștinătății și pentru unirea statelor europene de aceeași credință contra musulmanilor. Ungerea împăraților de către Papă, intervenția acestuia în neînțelegerile dintre deținătorii conducerii statelor, tăria sancționărilor, bunăoară excomunicația, și mai la urmă, stăpânirea de întinse teritorii; pun cu prisosință în evidență „rolul internațional al Papalității în Evul Mediu;” ²⁾ iar cruciadele — care cuprindeau „toată creștinătatea într'un elan comun contra Islamului” — urmând conciliului de la Clermont din 1095, când „Urban II a decretat pacea lui Dumnezeu” ³⁾; ne arată mobilul pe care se cimenta întreaga mișcare a „Republicii Creștine” medievale care a depășit cu mult însemnătatea incontestabilă la rândul său a imperiului.

Dante în „*De Monarhia*”, constată și motivează existența naturală a statelor autonome; dar socotește totdeodată că ar fi necesară o federalizare mondială a lor, concretizată într'un imperiu și condusă de un împărat. În același timp însă Petrus de Bono, „cel mai mare ideolog și jurnalist al evului mediu” ⁴⁾, în opera sa „*De recuperatione Terrae Sanctae*” crede că singura putere în stare să consolideze pacea Umanității este Papalitatea și ca atare înlocuește Monarhia Universală a infocatalui Gibelin prin republica creștină, sub conducerea Papei ajutat de un Consiliu, „adunarea reprezentativă a creștinătății” ⁵⁾, și de un Tribunal de arbitraj internațional, sortit să aplaneze diferendele de orice natură dintre statele — membre ai comunității bazate pe religia creștină.

Renașterea, Reforma și conștiința unității de sânge a popoarelor prin războaie, legăturile de familie ale domnilor, limbă și plebiscit ⁶⁾ au sfărâmat cadrele universaliste ale imperiului și ale papalității ai căror cei mai înalți slujitori înșiși nu corespundeau grelelor sarcine ce le incumbau posturile deținute. Pentru concepția renașterii omul forma cheia de boltă. Cercetarea psihologică și istorică a individului precum și a unităților de viață socială capătă în secolul al XIV-lea chiar, dar mai cu seamă în cele următoare — XV și XVI — o extindere deosebită; se ivește problema originii popoarelor. Până și Turcii credeau că strămoșul lor se chema „Turcus” și îi găsiseră o legătură cu eroii „Eneidei”, și fiecare neam era mândru de descendența sa pe care și-o înfățișa cât mai distinsă; limba constituind, de bună seamă, criteriul principal al constatării. Studiile istorice capătă un deosebit avânt. Războiul de 100 de ani creează unitatea sufltească a

1). N. Iorgă, *Principiul Național: Origina și dezvoltarea lui*, în *Neamul Românesc*, Iași, 1917 și în *Războiul Nostru în note zilnice*, vol. III, p. 164—180.

2). A. Fliche, *le rôle de la papauté au moyen-âge*, Montpellier.

3). *Ibidem*, p. 585.

4). Chr. Lange, *Histoire de la doctrine pacifique et son influence sur le développement du droit international*, în *Recueil de l'Acad. de la Haye*, III (1926), p. 172--426. De același, *Histoire de l'internationalisme*. Cristiania, 1919.

5). D. Gusti, *Origina și ființa societății nașunilor*, în *Politica externă a României*, Institutul social român, 1923—1924, București, p. 650.

6). Girand, *Le Plébiscite internațional*, Paris, 1920, p. 178.

Franței de o parte și pe cea a Angliei de alta; ¹⁾ iar legăturile de familie întregesc teritoriul statului ducând la hotarele naturale. Dacă se adaogă rosturile naționalizante ale vieții de curte, înrâurirea Universității, focar de schismă în sânul catolicismului și crearea marilor eretici ²⁾; iar — în cele din urmă — Reforma cu conciliile, se trasează cadrele generale ale mișcărilor de toate categoriile din epoca modernă. Într'adevăr începută în secolul al XIII-lea când se semnalează Guillaume de Nogaret care a preparat atentatul contra lui Bonifaciu al VIII-lea; luând o desvoltare considerabilă în Anglia cu Wicliff, John de Oldcastle și cu armia numeroasă a Lollarzilor; trecând în Cehia și dusă până la ultimile soluții de Mathias de Ianov, Huss, Jeronim din Praha și Frații Boemi; Reforma plecând de la nemulțumirile claselor împilate contra șefilor bisericii, deci dela motive sociale, și-a cristalizat principiile în doctrina lui Luther și Calvin. Prin lupta și sacrificiul lor, limbile naționale au fost recunoscute oficial în stare să se întrebuițeze în biserici și în literatură. Conștiința națională se împuternicește prin aceasta, fiind susținută în același timp de ideologia pusă în slujba Italiei de Machiavelli ³⁾. Deși se mai încearcă în viața călugărească o unitate religioasă prin lupta contra Turcilor care pășiseră în Europa, așa cum a făcut Ioan de Capistrano, mișcarea nu mai trezește răsunetul de odinioară. „Creștinismul militant, conceput ca o nouă formă a bisericii, fără deosebire de hotare și neamuri“ ⁴⁾ perduse cadrele „monarhiei tiranice a papei“ ⁵⁾, conciliile însăși, care aveau ca scop în primul rând aplanarea conflictelor ivite între papalitate și creștinoși „capătă de la început un singur și hotărât caracter: de opoziție“ contra imixtiunii bisericii în conducerea celor lumești. Așa-că, în fața statelor naționale numai un singur factor mai mijlocește o unitate universală și aceasta își întinde marginele peste întreaga Europă: este „Renașterea“, mișcarea esențialmente de natură culturală.

Sub acest acoperământ al culturii se desvoltă statele unitare conduse în raporturile internaționale de dovă principii: al echilibrului și al solidarității politice. Pacea din Westfalia este prima concluzie a acestei stări de fapt, recunoscută într'un tratat internațional; iar, *ligile*, sunt de acum așezămintele Europei care întrețin limitele puterilor armate și politice ale Statelor în concertul general al vieții omenirii.

Situația politică s'a răsfânt în proiectele teoreticilor; în atare vremuri tulburi, de războaie, continue pentru probleme religioase sau schimbări de hotare, gânditorii au propus unele dintre cele mai frumoase soluții de pacificare. Din șirul acestor mari „utopiști“ face parte Emeric Cruce. La 1623 dă la lumină „*Le Nouveau Cyneé ou discours d'Estat représentant les occasions et moyens*

1). Anatole France, *Jeanne D'Arc*, 2 vol., Paris, 1929.

2). D. Bodin, *Aspecte din viața Universității medievale*, in *Datina*, IX (1931), p. 86—94, *dă și bibliografia respectivă.*

3). P. Janet, *Histoire de la science politique*, 2 vol., Paris.

4). N. Iorga, *Desvoltarea așezămintelor politice și sociale ale Europei*, vol. II, p. 23. cf. și vol. I, p. 308.

5). De același, *Evoluția ideii de libertate*, București, 1928.

d'établir une paix générale et la liberté du comerce pour toute le monde. Aux Monarques et Princes Souverains de ce Temps"¹⁾. Lucrarea sa se întemeiază pe situația economică și socială contemporană lui. Propune pentru a se ajunge la pacea perpetuă a Lumei, „cetate comună a tuturor,” libertatea absolută a comerțului internațional, unificarea monetară, înlăturarea războaelor, dezarmarea și concilierea dintre națiuni înaintea unui „consiliu permanent de supraveghere și pacificare”²⁾. De o importanță tot atât de covârșitoare este „*Essay towards the Present and futur Peace of Europe*” a lui Wiliam Penn din 1693 Pentru juristul englez, Marea Dietă, formează sistemul de unitate politică internațională cel mai potrivit. Ocupându-se de organizarea constituțională și administrativă a ei, proclamă egalitatea de drept a statelor, fiecare având câte un vot, deși trimișii lor vin potrivit reprezentării proporționale după finanțele statelor respective, punând prin aceasta în evidență factura juridică a forului suprem; enunță principiul interdependenței statelor astfel constituite, militează pentru libertatea comerțului, protecțiunea muncii și coperarea între națiuni, dotează organismul cu puterea de a aplica sancțiuni drastice și arată în cele din urmă că numai așa conștiința tuturor oamenilor se va îmbiba de singurul spirit pacific sănătos care nu poate duce la feminitate și lenevie, ci la pacea dintre neamuri pentru progresul general al omenirii³⁾.

Și tot pentru aceiași vreme semnalez proiectul Abatelui de Saint Pierre apărut la Utrecht în 1713, *Paix perpétuelle. Préface. Idée générale du projet. Mon dessein est de proposer de moyens pour rendre la paix perpétuelle entre tous ls Etas chrétiens*, desvoltat în altă operă în 1717⁴⁾ și rezumat în „*Abregé*”; socotit ca „cel dintâi sistem al unei constituții a popoarelor” de către D. Gusti.⁵⁾

Plecând de la harta Europei precizată prin trata tele dela Münster și Utrecht, se stabilește între suveranii semnatori o alianță perpetuă. Se precizează contribuțiile materiale ale fiecărui stat membru pentru întreținerea Ligii. Se renunță la război: menționându-se că acei ce vor trece peste această obligație *să fie judecați în Adunarea Generală prin mediațiunea tuturor celorlalți aliați nelitiganți iar în caz de nesupunere, Marea Alianță să procedeze „ofensiv”* contra or și se preconizează în ultimul articol un plan de lucru pașnic și bine chibzuit pentru complectarea programului necesar ca Marea Alianță „să capete mai multă

1). Ed. a II-a, 1624, *Le Cinée d'Estat, sur les accurrences de ce temps. Aux Monarques Potentats de ce monde*. Par Em. Crucé.

2). Mihail Antonescu, *Op. Cit.*, p. 172.

3). *W. Penn* discută și obiecțiile, ce i s'ar putea aduce și răspunde fiecăreia cu multă înțelegere.

4) *Projet de traité pour rendre la paix perpétuelle entre les souverains chrétiens, pour maintenir toujours le commerce libre entre les nations, pour affermir beaucoup d'avantage les Maisons Souveraines sur le trone. Proposé autrefois par Henry, la Grande Roy de France, agrer par la Reine Elisabeth, Jaques I-er, Roy d'Angleterre, son successeur, et par la plupart des autres potentats d'Europe. Eclairci par M. l'Abbé de saint Pierre de l'Académie française, cydevant premier Aumonier de Madame. A Utrecht, chez Antoine Schoutey marchand libraire.*

5) D. Gusti, *Op. cit.*, p. 352.

soliditate și siguranță" în activitatea sa.

Caracteristice în rezoluțiile lor sunt pentru problema „Naționalismului și Internaționalismului” secolele XVIII-lea și al XIX-lea prin faptul că revoluțiile care au stăpânit timp de două veacuri conștiința popoarelor aveau drept țintă tocmai transpunerea în realitate, pe orice cale, a acestei ideologii. Individ, națiune, umanitate, iată cele trei obiective ale revoluțiilor ; căci au fost mai multe : cea engleză, cea americană și cea franceză, pentru a nu mai pomeni mișcările din Lombardia și Belgia. Mai întâi, ce cereau promotorii ? În „*Contractul Social*”, J. J. Rousseau arată posibilitățile și drepturile individului în sânul societăți organizate, care e statul, și în al doilea rând creează teoria suveranității naționale intangibile. Toți oamenii sunt egali înaintea legilor. Popoarele dețin singure puterea și numai ele au dreptul să și impună legile. Singura unitate socială într'adevăr organică este națiunea, pentru el. Dar la 1761, când a publicat un „*Extrați*” din Opera Abatelui de Saint Pierre, Rousseau face un lung comentariu, complectându-se, în care propune, constatând legătura socială imperfectă între statele Europei, confederația-alianță a lor. În mediul acesta, statele membre nu vor fi întru nimic stânjenite în suveranitatea lor, primejdiile vor fi cu mai multă ușurință înlăturate datorită contribuției bănești comune cât și forțelor confederației, toate diferendele aplanându-se pe ori ce cale în afară de cea a războiului, omenirea va fi scăpată, de una dintre cele mai teribile catastrofe, libertatea și siguranța fiind principile de bază ale acestei confederații. Sub ocrotirea sa munca va lua avântul cuvenit, comerțul internațional se va desvolta în pace și progresul va fi, ca atare iminent. Numai cu condițiile ca această confederație să fie *generală*, să se constituie un „*tribunal judiciar*” ale cărui hotărâri să aibe caracter obligatoriu, să posede o forță coactivă și coercitivă de constrângere și să fie „*termă și durabilă*”.

Jeremy Bentham—în ultimul capitol al lucrării sale „*Principles of international law*”¹⁾, intitulat „a plan for an universal and perpetuel Peace” propune pentru asigurarea păcii : libertatea presei, emanciparea și autonomia coloniilor publicitatea tratatelor, reducerea și fixarea forțelor militare și navale la strictul necesar și instituirea unui tribunal pentru vidarea litiigilor, nu prin constrângeri materiale ci prin sancționarea morală a opiniei publice, fiind în acest sens precursorul școalei anglo-americane.

În 1795, Emmanuel Kant scrie *Zum Ewigen Frieden, Ein Filosofischer Entwurf*²⁾. Pentru el libera determinare a popoarelor formează pârgăia oricărei păci. Garantarea drepturilor ginților o fundează pe o „federație a statelor libere” înăuntrul căreia să intre toate națiunile formând un stat al națiunilor”. Dezarmarea treptată, publicitatea politice externe, dreptul de liberă determinare și organizarea republicană a statelor, sunt moduri de acțiune pentru înscăunarea „păcii veșnice” în omenire.

1). Scrise la 1786—1789 și publicate postum, la 1843.

2). Tot în acest domeniu Kant a dat la iveală, „*Idee zu einer allgemeine Geschichte in Weltbürllicher Absicht*”.

Domeniul faptelor e și mai interesant însă. La 23 Septembrie 1789, s'a votat, în Adunarea Constituantă Franceză, articolul propus de Fréteau : „Tous les pouvoirs emanent essentiellement de la Nation et ne peuvent émaner que d'elle“¹⁾. Regele trebuia să asculte de lege, expresiunea voinței naționale. Războaiele de apărare și acelea de liberare a națiunilor oprimate pleacă toate din exaltarea maximă a sentimentului național francez. Datorită acestei puteri omenești în slujba intereselor supreme s'a produs minunea de la Valmy, când armatele republicane de voluntari slab pregătiți, din punct de vedere tehnic și lipsiți de muniții, au înfrânt trupele coaliției regilor, numai prin avântul răsărit din trezirea înaltelor sentimente de apărare a teritoriului francez unitar și indivizibil între granițele sale naturale. În acelaș timp și în perfectă legătură cu naționalismul, revoluționarii se simțeau apărătorii drepturilor umanității.

Intr'o scrisoare din luna Mai 1777. Franklin constată : „Toute l'Europe est de notre côté ; nous avons du moins tous les applaudissement et tous les voeux. Ceux qui vivent sous un pouvoir arbitraire n'en aiment pas moins la liberté, et font des voeux pour ells. Ils désespèrent de conquérir en Europe ; ils lisent avec enthousiasme les constitutions des nos colonies devenues libres...C'est ici un commun dicton que notre cause est *la cause du genere humain* et que nous combattons pour la liberté de l'Europe en combattant pour la nôtre“²⁾ și Pétion, președintele convenției, pe care Manuel o definea ca „o adunare de filosofi, care se îndeletnicesc să prepare fericirea lumii“, spunea că acest așezământ ține în mâini : „soarta unui mare popor, a lumii întregi și a rasselor viitoare“ și că sub paza lui se „lucrează pentru neamul omenesc“³⁾. Iar Robespierre, care combătea la început această politică, termină declarația sa, aprobată la 21 Aprilie 1793, cu următoarele cuvinte : „Les hommes de tous les pays sont frères, et les différents peuples doivent s'entr'aider selon leur pouvoir, comme les citoyens du même Etat. Celui qui opprime une seule nation se déclare l'ennemi de toutes. Ceux qui font la guerre à une peuple pour arrêter les progrès de liberté et anéantir les droits de l'homme doivent être poursuivis par tous, non comme des ennemis ordinaires, mais comme des assassins et des brigands rebelles. Les rois, les aristocrates, les tyrans, quels qu'ils soient, sont des esclaves révoltés contre la législation de l'univers qui est la nature“⁴⁾. Se vede clar concepția filosofică a sec. al. XVIII-lea aplicată la realitatea socială, mai cu seamă de revoluția franceză. Între individ și națiune există o perfectă analogie. Omul este liber, voința sa îi dictează modul de a se comporta în sânul societăți ; ori ce națiune fiind suverană pe acțiunile sale își alege sistemul de guvernământ potrivit împrejurărilor și firii specifice, aceasta înseamnă : aplicarea principiului liberei determinări și a principiului naționalităților. Oomenii sunt egali în fața legilor ; națiunile, la

1) A. Aulard. *Histoire politique de la revolution française*, éd. 1926, p. 55.

2) *Correspondance de Franklin*, trad. Lavelaye, t. III, p. 365.

3) A. Aulard, *op. cit.*, p. 369.

4) A. Aulard, *op. cit.*, p. 291-292.

fel; ca atare nu pot suporta ca drepturile altora să fie mai întinse, oricât ar fi de mare teritoriul pe care se află, sau numărul locuitorilor săi. Nici un individ nu poate să se amestece în afacerile altuia: națiunile nu pot să intervină în deterimentul altora, dreptul de intervențiune este oprit. Și după cum membrii aceleiași națiuni trăesc în armonie și pace, tot așa națiunile la olaltă trebuie să fie conduse de raporturi reciproce pașnice izvorite din frățietate și înțelegere.

Napoleon Bonaparte, fruct al revoluției franceze, prin politica sa realistă, plămădită din ideea frontierelor naturale, din principiul naționalităților, din ideea Imperiului și a Pactului de familie ¹⁾ a fost purtătorul acestor gânduri pe tot întinsul Europei. Pe când se găsea pe insula Sf. Elena a mărturisit că vroia să reconstitue întreaga Europă pe baze naționale, el fiind „primul bărbat de stat European, care a apreciat puterea sentimentului național și a făcut adeseori apel la dânsul, nu numai în Franța dar și înafară de ea ²⁾. Marele Ducat al Varșoviei, Confederația Rinului și Regatul Italiei, creațiuni napoleoniene, ne stau probe. Ambițiunea sa de a avea sub ascultare întreg continentul prin rudele înscăunate în fruntea noilor state, a dus la dezastru și astfel, mai cu seamă în Germania, al cărei început de unitate el l-a făcut, conștiința națională s'a revoltat. În „Cuvântările către națiunea germană“, Fichte a dus la paroxism naționalismul și prin aceasta la o Germanie tare care a biruit la 1870. Iar sfânta alianță a revenit prin tratatul din Viena, încheiat în 1815, la vechiul echilibru politic și la principiul intervențiunei. „Legitimitatea“ regilor, baza pe care s'a ridicat acest tratat, era prea șubredă pentru ca să subsiste. Chiar dacă „noul creștinism“ al lui Saint Simon ³⁾ sau federalismul conceput erarhic de Prudhom ⁴⁾ își făceau loc; naționalismul le depășea. Incepând cu 1804, când Serbia dă cea dintâi semnalul mișcărilor naționalitare, și continuând cu Grecia, până la 1848, când toată Europa luptă pentru aceeași cauză, a drepturilor națiunilor de a deveni state, continentul nu cunoaște o mai amplă și mai profundă mișcare. Rând pe rând națiunile oprimate vor deveni state naționale, forma ultimă a colectivităților organizate de același sânge, limbă, tradiție și împinse de același ideal în afirmarea lor de fiecare clipă. Pe drept cuvânt secolul al XIX-lea a fost denumit: „secolul naționalităților“.

Din cele menționate se vede cum problema „Naționalism și Internaționalism“ a căpătat atât în domeniul teoretic, cât și în domeniul practic, o sumă de soluții. În afara lui Machiavelli, care este doctrinarul naționalismului intransigent, întrebuițând orice căi în lupta pentru fericirea țării sale; toți doctrinarii au ajuns la aceleași concluzii, și anume, s'a preconizat o unitate supremă politică: Marea Uniune, Dieta, Stat

1) René Johanet, *Le principe des nationalités*, Paris, 1918, p. 119.

2) Ramsay Muir, *Naționalisme et Internationalisme*, trad. de Henry de Varign, Paris, 1918, p. 97.

3) S. Simon, *De la reorganisation de la société européenne ou de la nécessité et des moyens de rassembler les peuples de l'Europe en un seul corp politique en conservant à chacun son indépendance nationale*.

4) Prudhon, *La Guerre et la Paix* 1811 și de acelaș, *Du principe fédératif*, 1862.

DATINA

al națiunilor, Confederația Statelor,—neștirbindu-se prin aceasta câtuși de puțin suveranitatea națională a statelor membri—care să aibe în grije aplanarea conflictelor dintre popoare pe cale de înțelegere pentru menținerea păcei. În acest sens s'a propus: libertatea absolută a comerțului; înlăturarea vămile, unitatea monetară; abolirea războaielor, dezarmarea; vidarea litigiilor în fața unei instanțe judecătorești superioare, dotată cu puteri discreționare și având posibilitatea să aplice sancțiuni obligatorii sau numai morale; publicitatea tratatelor. Și dacă observăm faptele, primul gemen al naționalismului s'a manifestat în lumea grecească datorită unei duble opoziții: una contra „barbarilor“ neînțeleși la grai și alta contra Medo-Perșilor care invadaseră teritoriul helenic. Epoca modernă, prin Renaștere și Reformă, a creiat însăși conștiința națională pe bază de limbă și tradiție istorică iar revoluțiile, începând cu cea din 1789 și terminând cu 1848, au dus la punctul culminant lupta pentru înscăunarea reală a naționalismului, căci vedem cum în tratatele din secolul al XIX-lea se pune pe primul plan acest principiu.

Internaționalismul are o mai veche aplicare. Imperiile religioase ale Asiei și Egiptului, Imperiul cultural al lui Alexandru cel Mare, Imperiul de drept al Romei, Creștinismul, Papalitatea, Imperiul medieval, .. toate aceste unități universaliste, de natură spirituală sau temporară, au contribuit la îmbunătățirea raporturilor internaționale și au creat cel puțin cadrele unei unități superioare, Umanitatea, pentru care a luptat revoluția franceză și „Marii Utopiști“. Cu această moștenire de natură sufletească și materială intră Lumea în sec. al XX-lea.

(urmează)

D. Bodin

DESCĂLECARE *)

cu ochiu lacom, vulturesc
drumurile, zărilor le ispitesc...
din creere aspru de munte cobor
cu foame de holdă și de ogor...

orice drum ce-l bat pe-aici mereu,
cu pasul tânăr, plin, și greu,
e-al meu ! al meu !...

am pus piciorul aici
spre-a nu mai da un pas înapoi...
și'ntr-oameni greoi
și'ntr-o cîini ce latră,
pîndit, dușmănit,
adăpost mi-am zidit
din cea mai tare piatră...

clădire fără răgaz,
cu pumn, cu gând viteaz,
stăruiu puternic aici,
să leg pași de pași,
urmași de urmași,
să cresc pe urme de pilici
mănoși, îndrăsneți uriași...

ZĂDUF

Zăduf ucigaș... după prânz.
nici o aripă de boare
pe pusta fără de hotare...
prin galbena iarbă
ce prinde parcă se fiarbă,
cât vezi pe întinderea oarbă
a mai rămas doar soarele și-un mînz..

C R U C I

Cruce grea pe drum lung,
cruce la capătul drumului...
de-ajung, de n'ajung,
soartea mea-i soartea fumului...

A. Cotruș

---

*) Dintr'un volum ce va apare in curând.

IUBIRE.

Iubire, tu putere
Și clipă de zidire ;
Viața vieții, vrere
Și țință ; tu simțire
Ce bezn'ai biruit ;
Scânteie din scânteia
Ce 'ntâiu a licărit
Și-a îndrumat ideia,
Tu dălți 'i dai ființă,
Penelului vieață,
Și rimei pui aripe.
— Umilă năzuință,
Ce 'ndemnul tău o 'nvață
In dor să se 'nfiripe —
A noastre mâni, create
Din stropul tău de rouă,
Zadarnic se vor sbate :
Ni-e hărăzită nouă
Doar viața unei flori.
Tu ritm dai adierii
Lumină înserării
Și zorilor flori.
Sub raza ta de soare
Din noapte răsărim,
Și mintea ne-o scaldăm
In gândul tău de bine :
Noi simțul ți-l trăim
Și îl lăsăm să sboare
In tot ce noi durăm,
Slăvindu-te pe tine
Iubire din iubire
Și clipă de zidire !.

G. Retezeanu

V R A J A

*Juca pe geamul umed o floare de lumină
 Ce-și risipea văpaia în încăperea plină
 De hărți și pergamente. Prin orafuri de hârtii
 Se furișau sfielnic bondari trandafirii
 Ce blând țeseau din raze o pânză străvezie.
 Virgil căta din scoarțe prin pulberea târzie
 Ce se cernea din para tăcutei înserări
 Pe globuri adormite prin rafturi și pe scări
 Pe ziduri unde 'n spumă și munți cu creasta ninsă
 Păreau c'ascund în umbră un șoim cu ghiara prinsă
 De-o creangă noduroasă. Prin ușa 'ntredeschisă
 Bătea cu cald răsujlet lumina grea, ucisă
 De umeda răcoare a gangurilor scunde.
 Tălăzuiau sub boltă, domol, în joc de unde
 Fășii de umbră deasă, străpunsă când și când
 De-o sulifă de aur ce se topea curând.*

*Am ascultat o clipă un freamăt surd la geam.
 Mă biruise Millon. Stam singur. Mă gândeam.
 De-odată 'n înserare, cu nestatornic ropot
 Iși scutură povara un glas trudit de clopot.
 De dincolo de ziduri, urcând spre soare-apune,
 Sbučni un cânt: copiii erau la rugăciune.
 O geană 'nlăcrimată îmi coborî pe gând,
 Ca norii ce se pleacă spre toamnă 'n zări și când
 Sfioase, glasuri stinse pătrunseră 'n unghere
 Luptând să se desprindă din valul de tăcere
 Ce sugruma bătaia din aripi a 'nserării,
 Păru că alte glasuri din tremurul visării
 Iși risipesc mireasma pe-a sunetelor undă,
 Mai fără de prihană chemării să răspundă.
 Se scurse prin odaie un val de sânge. Allă
 Risipă de lumină, cu umbra laolallă
 Se furișă prin ganguri. Un ropot surd de ape
 Nestăvilite 'n goană sbucni zorit pe-aproape
 Cu vuiet de furtună și urlet de cascadă,
 Se risipeau copiii în șiruri lungi pe stradă.
 Și 'n clipa când lumina cu licăr blând, un strop
 Ce tot mai stăruiește sub geană de ciclop
 Iși înecă pe culme sfielnica văpaie,
 Plutiră neguri grele în juru-mi prin odaie.*

II.

Mă duse amintirea pe undele visării
 În vremi rostogolite de negura 'ntâmplării,
 Când, adormit cu fruntea pe bârne în tranșee,
 Lăsam să-mi jure gândul un zâmbet de femeie
 Topit în stropi de rouă pe genele răsfrânte
 Sortite 'n plasă neguri de suflet să 'nvesmânte.
 Se năzării pe-o culme un cuib tăcut de fară.
 Se pârguise coarna în soarele de vară,
 Și apele străpunse de raze printre stuh
 Iși împleteau oglinda cu stelele 'n văzduh,
 Când noaptea, din frunzișul încremenit pe vâi
 Iși risipea odihna pe 'ntunecate căi.
 Se scuturau salcâmi pe-o măgură vecină,
 Când, floare albă prinsă de-un licăr de lumină.
 S'a rălăcit, mlădiță de vânturi legănată,
 Și mi-a căzut în brațe un trup plăpând de fată.
 Se scuturau c'un freamăt sub geana zării plopii.
 Din loc în loc pe creste, desvăluindu-și snopii
 De aur prinși în spumă de liliac în floare,
 Văpaia lunii, salbă prin ierburi plutitoare,
 Trezia 'n culcuș sub pâlâni privighetori răzlețe
 Ce dăruiau tăcerii și stelelor binețe.
 Un zâmbet stins pe gură, sub raza lunii pline
 Iși îneca văpaia în tremur de suspine,
 Când inima, șuvoaie rostogolite 'n goană.
 Se svârcolea ca unda răpită de bulboană.
 N'a fost cuvânt în stare să preamărească harul
 Ce coborîse 'n pripă, nălucă din fugarul
 Șirag de clipe moarte ce 'nlănțuise vraja
 Spre care numai visul își îndreptase mreaja
 Mănunchiul alb, risipă de umede petale,
 Era o grea povoaară pe 'nțelenita cale
 A omului de-apururi obișnuit cu gândul
 Că nu 'ntâlnești norocul, pământul măsurându-l.
 Și 'n noaptea răscolită de duhuri de mireasmă,
 Când idera 'mpletise prin crângi catapeteasmă,
 Când păsările 'n crânguri ascunse 'ntre smicele
 Iși înălțau din suflet nădejdea către stele,
 Când licurici pe ape sărbătoreau în goană,
 Odihna neînvinsă de a sorșii grea prigoană,
 Și caerul de stele părea 'n văzduh că fese
 Vestmânt să 'mbrace trupul truditei lui mirese,
 Nestăruind cu spaima norocul să-l înfrunte,
 Lăsă să cadă 'nvinsul posomorâta frunte
 Pe crinii albi ai mâinii lipiți de sân, de frică
 Să nu 'ntâlnească roua în stropi pe gura mică.

III.

*S'au risipit în noapte aducerile-aminte ;
 Mi-a putrezit credința în neguri de morminte ;
 Mi-am înfrățit viața cu scârba și disprețul,
 De-apururi umilinții necercetându-i prețul.
 Copac cu fruntea 'n soare pe creștet de coline,
 Mi-am așteptat osânda și n'am cerut nimic.
 M'am scuturat de frunză, lăsând în jur să crească
 Vlăstare nouă, suflet și roadă pământescă ;
 Și 'n nopți pustii de toamnă, posomorît, stingher,
 Mi-am lînguit amarul cu brațele spre cer.
 Rostogolite 'n goană de vânturi, ploii mărunte
 Mi-au săgetat cu ace îngândurata frunte ;
 S'au năpusit asupra-mi din patru părți de lume
 Furtunile. De veghe, spre-a ști căderea cum e,
 Am înfruntat povara țăriiilor ne 'nfrînte
 Ca șoimul ce plutește cu aripile frînte,
 Când dincolo de piscuri, în frămîntări de ape,
 Întește 'n gol genunea ce-i gata să-l îngroape,
 Făcându-mi pururi vina din ne'nțeleasa trudă
 Ce-a sugrumat nădejdea în plâns pe geana udă,
 Cu mâni bătute 'n cuie, cu fruntea 'nsângerată,
 Am năzuit spre zarea de-apururi înstelată,
 Și, zeu răpus de fulger pe creștete de slîncă,
 M'am prăbușit din slavă pe veci în noapte-adîncă,
 Păstrînd în ochi mândria că, de-am căzut înfrînt,
 M'am înălțat o clipă spre tot ce-i larg și sjânt.*

*Nu dăinuiește visul când nu e cu puțință
 Prin luptă 'nfăptuirea-i cândva să-și ia ființă.
 Ci, biet vlăstar ce urcă spre marea de lumină,
 Curînd își simte avîntul secăt din rădăcină.
 El, totuși, din văpaie păstrează licărirea
 Ce spintecă văzduhul, trezind nemărginirea,
 Și când pe culme poarta nădejdlor s'a 'nchis
 Tot mai zâmbește 'n slavă fărăma unui vis.*

IV

*O, n'am crezut că 'n noaptea înfrîngerilor mele
 Va răsări un zâmbet din pulbere de stele,
 Că peste-a sorții pururi statornică prigoană
 Va coborî cu șoapla pe buze o icoană
 La care-a ars făclia ne'nduplecatei pravili
 Ce-a pus nimicnicei și 'ndurerării stavili.
 Mai fără de prihană, cu degete de crin
 Ai coborît spre mine, și-o undă de suspin
 Pe buzele jecioarei lui Andrea del Sarto
 Mi-a 'ntins același cupă de vis, șoptind : Deșart-o !
 S'au năruit în juru-mi cascadele luminii ;*

Pluteau în stoluri îngeri cădelnițându-și crinii,
Cu noaptea 'n gene, Milton se cobora din slavă
Știindu-l pe Virgiliu cu Dafnis prin dumbravă.
Din hărți și pergamente, din suluri prăjuite
Urcau cu zumzet tainic șoptiri nedeslușite
Jucau în flăcări oarbe sub nezărita boltă...
Ci tu 'n floreai cărarea, lăcând să nască raiul
In locul sterp prin care crescuse numai scaiul,
Și 'mpodobeai cu stele topite 'n crânguri verzi
Cununi cu care visul țineai să ți-l desmerzi,
Sărbătorind cu plânsul nestăvilit din suflet
Al dragostei răpuse neastâmpărat răsuflet.
Nu-ți întrebam lumina țesută 'n stropi pe gene
De-ascunde 'n ea un tremur de năluciri codrene,
Nici dacă 'nduioșarea era sortit să-ți poarte
A gândului văpaie pe ape-adânci și moarte,
Dar, când porni un zâmbet să-ți fluture pe gură,
Legând de-apururi visul de 'ntreaga ta făptură,
Și când țesu nădejdea pe-a genelor mătasă
O bucurie nouă din anii duși rămasă,
Cum în florea 'n privirea-ți de stele 'nlăcrămată
Cătând sfioasă 'n ochi-mi, mai trist ca niciodată,
Am înțeles în paza aducerii ăminte
Că veșnic cântă păsări de veghe pe morminte,
Și-am întâlnit în ochii spuziți în diamante
O undă de lumină din sufletul lui Dante.

Al. Iacobescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MANSARDA ¹⁾

...**F**um gros de țigări, larmă de glasuri răgușite, acorduri de jass și miros tare de vinuri vărsate îl loviră crud în față, când intră în localul subteran de noapte. Ar fi plecat numaidecât dacă n'ar fi fost ros de oboseală, de frig și de foame. Se așează într'un colț la o masă rotundă și ceru lista. Toată ziua alergase până ce încropise, înșelând pe un moșneag spân, cele două sute de lei din buzunar, care îi mângâiau acum, atât de mult, gândul.

Comandă, cu surâs galben dejunul, o sticlă de vin, și își roti ochii cu străfulgerări de pasăre de pradă prin tot localul. Astăseară, mesele erau mai toate pline de consumatori beți și de femei prea mult fardate. Luminile electrice păreau înăbușite de fumul care se ridica albastru și dens din gurile bețivilor. Jassul de ruși improvizați, cânta lângă ușe, pe o scenă hodorogită și ridicol pavoazată cu tricolorul național, un cântec barbar și strident. In mijlocul tavernei,

1) Preludiul romanului ce va apare in editura „Cultura Națională“.

pe un fel de parchet pătrat, câțiva bețivi țopăiau în cadență epileptică un „marotte“, dansul la modă.

Traian Bacria, cu cearcăne în jurul ochilor și cu chipul diafan ca o pânză veche de borangic, sorbi, însetat, un pahar. Incruntă apoi sprâncenile și strânse pumnul tare, trântindu-l pe masă, înăbușit, fără sgomot.

Chelnerul, cocoșat și chel se apropie de el și îl întrebă cu respect :

— Domnul, mai dorește ceva ?

— Să strângi farfuriile !

Cuvintele îi căzuseră prea grele, deși nu voise câtuși de puțin să se arate aspru cu acest bătrân, care își irosise, poate, o viață de om, dând altora să bea. Dar de atâta timp nici el singur nu mai pricepe ce i se petrece în suflet : aci pare vesel, aci întunecat și rău. Câteodată e câine cu mărăituri haine. Câteodată, vulpe cu rânjetul fad. Ca să-și îndrepte însă greșeala zâmbi chelnerului prietenesc :

— Și să mai mi-aduci o sticlută.

Când bătrânelul rachitic se depărtă, Traian își desfăcu încet pumnul, uitându-se lung în palmă, cașicând ar fi vrut să-și ghicească norocul din liniile săpate adânc tocmai ca niște șanțuri minuscule. Nu-i trecuse prin cap această idee lipsită de seriozitate ; făcuse gestul fără să vrea. De mult nu mai credea în nimeni și nu-l mai interesa nimic ; cu atât mai puțin norocul, norocul lui...

Mizeria, acest urât și respingător viciu, motiv de revoltă pentru unii sau izvor de cerșetorie pentru alții, care se agățase de el, de când venise student, cu adolescența și visuri, în marele oraș, îi împietrise nădejdea până în cel mai nebănuț colț al inimii.

...Cu câtă ironie își aduce aminte de primele luni de universitate ale tânărului student de atunci Traian Bacria, când toată gândirea lui îi era încărcată cu teorii filozofice, iar pieptul puternic luminat de idealuri...

Filozofia i-a adus o diplomă, iar visurile : o mansardă, trei sertare pline de manuscrise și patru ani de foame crâncenă...

Acum, Traian Bacria e licențiat și haimana...

Nu-și găsește nicăeri de lucru. Își pierde timpul cu nimicuri, „afaceri pe picior“ cum le numește el, câteodată, când e mai senin, sau i-a reușit o nouă și mărunță escrocherie... În stil mare n'a început să lucreze. N'are încă experiența. Nu se pricepe. De altfel n'a pătruns încă nici în tripourile orașului, așa zisele cluburi cu firme politice. Adevăratele și necontestatele uzine în care se fabrică modernii și numeroșii noștri fraudatori, escroci și viitori miniștrii...

Când își aruncă iarăși ochii în interiorul cârciumii, din partea

cealaltă, din colțul cu ziduri galbene, îl priviră lung două boabe de diamant. El nu le dădu deocamdată atenție. Inchise ochii și clipi de câteva ori. Apoi se mai uită, din curiozitate, mai atent. Ciudat, diamantele stăruiau cu înflăcărare. Traian Bacria începu să se încălzească. Lui nu i se întâmplase acest lucru niciodată. Prin viața celor douăzeci și cinci de toamne vânturase multe femei: colege de facultate, neveste de prieteni, fanatoșe de noapte depe stradă, dar O, Dumnezeule dar să nu se mai gândească la lucrurile astea care îl plictisesc îngrozitor.

Tânărul cu chipul supt, mai sorbi un pahar. nici una nu-l impresionase atât de mult, nu-l stăpânise ca ochii aceștia adânci ca întunericul iadului. Cu toate se jucase perfid: când erotic și sentimental, când stăpânitor și viril. Acum avea senzația că prin tot corpul îi scăpără scânteii, care se răspândesc prin toate fibrele cărnii, prin tot sângele până la inimă... Uite, și taverna întregă o vede, de data asta, luminată bizar de focuri galbene, roșii, verzi...

Nu, nu! Nu se poate!

L'a amezit vinul. I se pare.

Traian Bacria mai clipi de câteva ori, nervos și inverșunat. Luminile negre însă veneau neconținut, stăruitoare, spre el, vârandu-i-se în minte ca două fire solidificate de păcură, care începuseră să se înfășoare în jurul întregului creier.

Din colțul întunecat, stăpâna ochilor negri, îi surâse alb și ascuțit: o frunte trandafirie, un păr roșu scurt și ondulat, două șiruri de perle brodate pe două șuvițe de sânge.

Femeea se sculă dela masa ei, tot surâzând și se îndreptă spre ușă cu o atitudine de madonă. Când trecu pe lângă el îl sărută pățimaș cu ochii, cașicând l'ar fi întrebat în șoaptă, cald:

— Mergi?

Traian făcu repede plata și, împins de un îndemn care începuse să-l stăpânească, se luă după ea. În strada plină de șgomotul mașinelor o ajunse. Infiorat și timid ca un băiat de șaisprezece ani, o acostă.

— Iertați-mă, doamnă, mi s'a părut sau m'ați întrebat ceva?

Femeea îl mai privi încodată cu surâs, prin întunericul spart de lună, de luceferi și de felinare.

— Cum, n'ai auzit? Te-am întrebat dacă vrei să mă conduci.

— Unde? făcu el automat.

— Unde vrei. De preferat însă la dumneata.

— La mine, în mansardă? O, nu, nu!

— Dece? Nu ești singur?

— Ba, da. Dar e urât și e frig.

— N'are importanță.

Traian Bacria nu mai slozni vorbe. Erau de prisos.

O vraje grea îi căzuse pe suflet și pe gând.

Până la masarda lui, dela etajul șapte, din inima orașului, drumul i s'a părut învelit cu aur de stee, ca și calea robilor, iar treptele scării le vedea în suire, prin întuneric presărate cu lumina de diamante a ochilor ei. Când deschise ușa mansardei și aprinse becul, patru pereți goi și pestruiați de sufletele stelnițelor ucise 'n nopți de insomnie, un tavan în formă de trapez neregulat cu un ochiu de geam prăfuit deasupra, un pat de fier cu saltea de paie, o masă cu cărți răvășite și cu hârtii mângălite nervos, un „Godin” amortit în colțul cu paianjeni, un dulap plin de haine mototolite, o „Giocondă” spânzurată și ștearsă de vreme deasupra mesei, îi primiră neospitalier și rece ca o celulă de ocnă.

Femeea privi cu sfidare interiorul ăsta mizer și romantic și îi trecu prin gând să se retragă cât mai repede. Dar ochii tânărului, pe care-i bănuia încărcăți de dorinți, o reținură. Se desbracă repede de blană și să așeză pe pat.

— Ai lemne ?

— Mi se pare că mai sunt câteva.

— Atunci aprinde focul. E cam frig aici.

— Intotdeauna e frig în mansarda asta.

— Locuești de mult în ea ?

— De patru ani.

— De patru ani ? Ciudat. Și n'ai murit încă !

Vorbele astea se desprinseră din gura mică de zână albă cu vibrări de mângăere în ele, ca niște depărtate ciripiri de păsări ne-pământene.

Traian Bacria se uită la ea cu adâncă iubire și înfinită recunoștință. Vru să-i cadă la picioare să i le sărute. Ce frumos rostise : „... Și n'ai murit încă !”... Nimeni nu-l mângăiase în viață, cu vorbe atât de simțite.

— Da, doamnă, după cum vedeți, n'am murit încă.

— Trebuie să fi un om foarte rezistent.

— Nu știu.

— Cum te chiamă ? Noi nici nu ne-am cunoscut.

— Traian Bacria.

— Numele meu nu ți-l spun acum. Mai târziu...

Și un răs prietenesc se răspândi în toată încăperea care începuse să se încălzească. În soba de tuciu focul urla sălbatec. Traian rămăsese pironit lângă dulap, fără să-și ia ochii dela femeea care i se

virise adânc în cuibul inimii. Ea legă iarăși vorba ; tăcerea o răcăia pe nervi.

— Și cum poți să trăiești dumneata aici în aerul ăsta îmbâcsit ?

Bacria își crispă fața ca de o urâtă vedenie și își umflă pieptul, apropiindu-se de ea cu fiecare cuvânt rostit, târăganat și încet...

— Propriu zis doamnă, acum nu mai trăesc, zac. Imi dau seama că se scurg murdar și urâte, pe lângă mine, zilele unui condamnat la o moarte foarte ciudată ; o moarte latentă, care te sugă din zi în zi, până când se irosește ultima picătură de viață. Femeia se sperie când îi întâlnește privirile tânărului, duse ca într'o chinuire de vis rău. Ea se aștepta la altfel de vorbe.

— Ești tuberculoz ?

— Nu.

— Suferi de ceva ?

— Nici asta.

— Atunci ?

— Dumneata nu poți să înțelegi ; n'ai cum să pricepi.

— Dece nu ? Cazul pare interesant, cu atât mai mult cu cât ești un om foarte ciudat.

— Serios ? Sunt un om ciudat ? Hm !

Un zâmbet acru îi tăie buzele învinețite. Fruntea i se înoră. În gând începuseră să-i scrâșnească negre aduceri aminte.

Nici el nu știa de ce, dar simțea să se spovedească acestei femei frumoase ca unui bun prieten, pe care nu-l mai întâlnise din copilărie. Să-i spună tot, tot, s'ar fi simțit poate mai ușurat. Credea în sufletul bun al necunoscutei.

— Povestea ar fi simplă, doamnă, începu el cu luminile ochilor aruncate dincolo de om, dincolo de cuvânt. Iubiam atât de mult viața și mă credeam cu toată puterea tinereții mele în ea. Ce poate fi mai frumos la un om de douzeci de ani, decât acest simțământ care pulsează în sângele tuturor, adolescenților răpiți de litera gândului și a visului.

Aici, în mansarda asta, mi-am făurit cele mai înalte idealuri, mi-am pregătit cele mai grele examene și am înfruntat crâncene lipsuri, foame și frig nutrit de nădejdea că odată cu diploma dela Universitate, viața îmi va oferi alte drumuri mai curate, mai frumoase, mai pline de lumină și de belșug. A venit și ziua aceia. Licența mi-am luat-o „*Magna cum laude*“, dar în învățământ n'am avut loc. Se ocupaseră toate catedrele. La Ministere nu m'au primit funcționar din motive de economii bugetare. Așa se exprimase decretul. În politică n'am intrat, că pe atunci n'aveam încă sufletul

plămădit din noroi, iar acum e prea târziu. M'am zăvorit în mansardă și am zăcut aici, absent de mine, mult timp.

Foamea însă m'a biruit și am eșit în stradă...

Am furat.

Am început să înșel, azi pe un prieten, mâine pe un necunoscut.

Băltoaca stătută cu apă verde care se numește viața de decădere morală m'a atras aproape până la fund...

Scârbit de mine însu-mi, văzându-mă otrăvit până dincolo de inimă, într'un moment de iluminare, mi-am pronunțat sentința singur. Am furat revolverul unui amic de facultate și am vrut să mă împușc.

Ca orice laș însă, n'am avut curajul.

Seara, arma care avea să mă cruțe, am vândut-o unui crășmar și banii luați pe ea i-am băut toată noaptea...

Acum îmi trăesc această existență, atât de multiplicată în jurul meu, îmi rumeg în tăcere gândurile și, câteodată, când mă uit în oglinda spartă a conștiinței mele mă văd mai lichnit și mai respingător decât o specie canină mâncată până la os de râie.

Iată ce s'a ales din idealul meu.

...Aprins la față. Traian Bacria, cu sudoare pe frunte și cu mintea turburată se așază pe pat lângă femeea care, în tot timpul spovedaniei lui, fusese cu totul absentă. Se uită la ea și clătină ironic din cap.

— Ei, acum ați înțeles?

Privirea femeii împăenjenită de poftă se întâlnește cu ochii lui Traian ascuțiți și stranii. Ea isbucni iarăși în răs. Dar răsul ei acum nu mai era prietenesc, era senzual.

— Povestirile extra ordinare nu mai sunt la modă. Edgar Poe a murit de mult. Nu, prietene, eu nu m'am suit până în mansarda ta pentru ca să ascult prăpăstii, ci pentru că mi-ai plăcut. Înțelegi? Și pentru că semeni foarte mult cu *el*.

Buzele ei de sânge încheșate se apropiară și mai mult de urechia lui Traian, șoptindu-i cu căldură și taină două cuvinte, care pătrunseră, hain, în timpanele, în creierul și în toate fibrele omului. Ochii lui Bacria se întunecară și mai puternic, gura i se crispă ca de un suc amar, dinții i se strânsură tare. Năvălise în el un efluviu de repulsie neașteptat, ca o imensitate de otrăvă pentru această femeie pe care o divinizase cu câteva clipe mai înainte. Se depărtă brusc de ea și fulgerător îi scânteie un gând.

„Să o scuipe, s'o bată, s'o îmbrâncească pe scări ca pe o treanță murdară“. Imaginea frumoasă a femeii din tunel, zâna albă cu vorbe calde se prefăcuse acum, în fața lui, într'un monstru apocaliptic

eșit dintr'un smârc de mare, cu trompe multiple care se îndreptau spre el să-l sugă, să-l sfârșească.

— Nu, nu, să n'o alunge, să n'o lovească. În această fiară își va găsi mai repede sfârșitul, da, da, mai repede, mai repede ! Sfârșitul pe care 'l așteaptă... !

Omul, stăpânit de această licărire a minții se însenină prefăcut, de prilejul fericit și se apropie mai bine de ea...

Femeea îl aștepta avidă.

Brațele lor se încolăciră puternic pe după trupuri, ca niște serpi în crâncenă luptă, când soarele unui miez de vară tropicală le preface sângele în flăcări.

În capul lui ardea acum jeratec de mangal încins. Voluptatea femeii îi pătrunsese în sânge până în cel mai obscur colț al inimii. Prin timpane îi vâjâiau limbi de foc țâșnite din ele și de pretutindeni.

În cele din urmă avu senzația flagrantă că se micșorează odată cu femeea din brațele lui, că se suptiază din ce în ce mai mult și că, la sfârșit, se risipesc amândoi, prin paele prăfuite ale saltelei ca două bobite de argint viu...

Traian se ridică tocmai ca o umbră grea și întrebătoare, retrăgându-se în colțul mansardei, sec de viață și vinovat.

Femeea, adânc mulțumită și intrigată de atitudinea acestui al doilea el, se îmbracă repede, scrise câteva cuvinte pe o hârtie depe masă și plecă, lăsând în urmă un gol, pe care tânărul îl simțea mai puternic în suflet, decât în mansarda mizeră și întunecată. Târziu, Bacria se apropie de bilețul și îl citi :

„Te aștept, mâine seară, la mine. Aleea Noptilor No. 13. A ta Laura.

A doua zi Traian Bacria s'a dus.

Femeea îl aștepta cu lumini roșii, într'o încăpere largă, cu pereții căptușiți de cele mai scumpe covoare și cu o masă bogată.

A treia noapte la fel.

A patra noapte deasemenea.

A cincea noapte.

A treisprezecea noapte.

A treizecea noapte Traian Bacria era elegant în haine noi, cu manicură și batistă de mătase. Mansarda lui, se prefăcuse într'o încăpere nouă. Avea alt pat, alte dulapuri, altă masă în formă de biurou cubist și altă sobă.

Cărțile erau cu îngrijire așezate în bibliotecă.

Pe biroul curat se vedea lucrul reînceput...

A cincizecea noapte Traian n'a mai găsit-o acasă.

A sunat. Intunericul și un glas răgușit de servitoare i-au spus că „doamna” a plecat cu domnul. Traian Bacria a primit răspunsul ăsta amar ca un suc de cucută, vârit de cineva cu sila pe gât. A poitârziu după mult sbucium și-a adus aminte de cârciuma subterană.

Din colțul tavernei cu ziduri galbene de fum, unde o văzuse pentru prima dată, îl privi acum un cap imens, arămiu ca de mort cu părul aspru, vâlvoi. Traian Bacria fără să vrea se uită lung la el.

Ca și când cineva l'ar fi dus de mână, fără să-și dea seama, tânărul se trezi în fața omului.

— Cauți pe cineva, îl întrebă aceasta scrutându-l cu privirea.

— Nu, minții el din instinct.

Atunci ia loc, poate ți-e frig. Văd că tremuri. Intr'adevăr începuseră să-i treacă prin corp, fiori de ghiață. Luă un scaun și se apropie de masa lui, privindu-i fix ochii ca atunci când te surprinzi într'o oglindă convexă, care îți mărește și îți scâlâmbă oribil chipul. În viață cunoscuse mulți oameni și de multe ori se întâmplase să fie obsedat de figuri ciudate, care semănau cu el și luau proporții de fantastic în gândul lui.

Capul ăsta le întrecuse pe toate câte le văzuse până azi. Avea atâta lumină sub ochi.

— Ce se aude pe afară?

— Semeni foarte mult cu mine. Par'c'ai fi eu, băigui Traian fără să vrea. Cuvintele-i par'că-i fuseseră smulse de cineva și aruncate în față omului straniu ca o descărcare a pieptului său apăsător.

— Se prea poate, rânji capul arămiu. De aceia se îmbată și animalele astea din cârciumă. Și ele cred că seamană unele cu altele. Ba ele și 'nchipue în înfierbântarea creierului de alcool că sunt frați. Apoi când uită această fraternitate se iau la bătaie, se taie cu cuțitele și se schinguesc mai crud ca fiarele din cuștile circurilor. Eu te întreb să-mi spui altceva. Noutăți.

Omul îl întreba despre lucruri noi. Dar ce știa el nou, de câtva timp, afară de planta aceia cu frunze narcotice care îi crescuse în tot sufletul, în tot gândul: *dorința pentru femeea cu ochii de diamant.*

— Și vasăzică nu ști nimic?

— Ba da, știu că mă gândesc la o femeie și că nu mai pot trăi fără ea...

— Puhăă, ce prost ! Și mai aveai îndrăsneala să afirmi că suntem aceiaș făptură.

Râsul omului se auzi puternic în cârciuma subterană

— N'o cunoști, altfel n'ai vorbi așa.

— Pe cine să cunosc tinere ?

— Pe femeea la care mă gândesc.

— Ești prost repet. Toate femeile sunt la fel.

Traian Bacria se sculă repede și vru să plece.

— Te-ai supărat ?

— Dumneata ești un cinic ; jicnești oamenii...

— ...Când le spun adevărul, îi luă el vorba din gură. Lasă nu te necăji. Stai și spune-mi și mie cum e femeia aceea.

Tânărul se liniști și se apropie mai bine de capul ciudat. Simția nevoia să-și spună taina din inimă. Cuvintele aveau tremurarea unor coarde de violoncel, abia atinse.

— Are ochii de diamant negru și părul roșu ca sângele amurgului de toamnă. O cheamă Laura. Locuia într'o casă înaltă, frumoasă. De câteva zile a dispărut cu un strein. De când o știu plecată mi-e inima atât de bolnavă, sufletul atât de apăsător...

Aici omul tresări. Se încruntă și vru par'că să vorbească, să întrebe ceva răstit, dar repede se lumină prefăcut. În clipa aceea nimeni n'ar fi bănuț ce gânduri se ciocneau în el. Figura i se încrețise și mai mult și dungile din jurul gurii i se adânciseră de tot. Îngălbenise înspăimântător. Scrașni din dinți și se sculă nervos.

— Haide !

Ce-au mai făcut în clipa aceea Traian nu-și mai dădu seama. Se pomeni numai că merge pe o stradă lungă, alături de o umbră înaltă, înfășurată într'o pelerină neagră. Intrară printr'o poartă de fier și urcară două rânduri de scări. Într'un salon cu pereții de marmură și cu tavanul blocat în aur îi primi, cu surâs rece, împietrit în colțul gurii, femeea frumoasă.

Când o văzu, Traian Bacria vru să se repeadă la ea și s'o cuprindă cu brațele puternice. Simțea în piept atâta căldură. În jurul lui, i se părea că vede sburând toți îngerii albi de lumină, din cerul înalt, care îi șopteau la ureche :

— Ea este. Stăpâna inimii. Zâna cu vorbe calde „Și n'ai murit încă”... Da, da, ea este, ea, Dumnezeule !

Dar uitătura de ghiață a femeii îl împietri ca pe o statuie în colț, lângă ușa, unde se afla.

Capul ciudat o privi în același timp fix cașicând i-ar fi vorbit despre un fapt destul de grav, prin puterea gândului. Apoi se trânti pe o sofa, prefăcându-se nepăsător. Aprinse o țigare de foi și, în

cele din urmă începu să vorbească tare, familiar cu femeea lui...

— Il cunoști ?

Ea se uită lung la el, cașicând nu l'ar fi văzut niciodată, în viața ei, îl studie amănunțit și zâmbi cu o vădită ironie.

— Nu. Observ însă că e un tânăr frumos și că-ți seamănă foarte mult.

Cu tremurări ca de friguri pe buze, în cap cu toate vânturile pământului care urlau și-i desrădăcinau arborii gândului. Traian Bacria isbucni.

— Cum, Laura nu mă cunoști ?

Femeea se întunecă și îl isbi puternic cu o privire agresivă turburătoare.

— A, da, da ; mi-aduc aminte ! Dumneata erai ? Hm ! Și eu credeam... Credeam că bărbatul meu mi-a adus vreun vagabond depe stradă decepționat care a vrut să se sinucidă că l'a înșelat viața... Ha ! Ha ! Ha !

Râsul forțat, galben, nervos precedat de vorbele fără sens pentru bărbatul ei căzu în mijlocul lor neașteptat. Amândoi oamenii rămaseră incremeniți. Ochii puternici ai capului ca de mort se infipseră în cele din urmă, în gândul tânărului și îi tăie toate cugetele. Traian Bacria nu mai putu să-i răspundă femeii nimic. Vorbele îi veneau până la gură și îi mureau pe buze. Râsul ei, cuvintele rele, uitătura bărbatului îi tăiaseră toate puterile voinței. Nu mai dorea nimic. Nu mai știa nimic. Credea că se dărâmă, odată cu el, într'un adânc negru, fără fund, toată clădirea de marmoră în care se suise. I se părea că pereții salonului se strâng în jurul capului său și îl sufocă. Incepuseră să se învârtească toate lucrurile din casă, vertiginos. Niciodată nu se găsisese într'o situație mai grea, într'o împrejurare mai ametoitoare. Iși afundă capul în palme, strângându-și tâmplele cu toate puterile.

— Vezi ce mult te iubește, Laura ? se auzi glasul omului, în încăperea de marmoră.

În capul lui Traian scânteiaseră speranțe împlinite cu șuvițe subțiri de bucurii, ca niște fire de borangic. Omul arămiu era om bun. Spusese adevărul, care-l rodea atât de mult ; „Vezi ce mult te iubește, Laura !“ Cuvintele astea începură să-i sune în cap, lui Traian, ca un imn frumos de Dumnezeu. Iși ridică fruntea din mâini și se uita la omul bun cu ochii scăldați în cele mai adânci ape limpezi de mulțumire, de bucurie.

— Totuși, continuă omul pentru că acest tânăr îmi seamănă, adică *el* ar fi *eu*, am să-i transmit simțirea. Așa că, iubita mea în noaptea asta, cu lună și simțiminte de om tânăr mă voi juca... Sâni

tăi îmi vor primi jocul bucuroși, ca și gura ta, ca și carnea ta...

— Cum îndrăznești? răcni Traian Bacria inconștient.

— Foarte bine, îl bătu omul pe umăr. Haide acum poți să pleci. Ești obosit și vânăt. Vezi, să nu cazi pe scări. Cât privește despre noi, ne vom mai întâlni, să nu duci nici o grijă. Te găsesc eu.

Nu vorbise om, tunase nori negri, furioși.

Nu se închise o ușă, trăznise pe alătri un copac, o pădure întreagă, sau o clădire de marmoră.

Traian Bacria nu-și mai dădu seama cum ajunsese în stradă, unde vorbea tare, singur par'c'ar fi fost nebun. Trecătorii se uitau lung după el, cum mergea în zigzaguri, pe calea acoperită de ghiață și zăpadă învechită...

Coborâse de zece ori în tunelul chefurilor nocturne dar nu-l mai întâlnise nici pe el nici pe ea. Târziu, într'o noapte, venise acasă prin ploae rece și prin vânt puternic. Era alcoolizat și foarte trist. Se lungi cât scândurile patului și tot timpul rămase între pereții goi ai camerei singur, cu gânduri negre și cu tăcere în suflet.

Darabana de sunete fantomatice ale ploii, care dansa ciudat pe coperișurile caselor îl fură într'o închipuire grea: omul cu capul de mort era acum subiectul mai multor tablouri macabre, înfiorătoare, care se perindau în conștientul lui ca pe un ecran imens și întunecat.

Iată-l spânzurat în cetatea infernului de stâlpi de foc, cu draci de jeratec în jurul lui.

Iată-l apoi sfârtecat de fiare cu colții înmuiați în venin.,

El totuși îl vrea îngropat de viu, într'un cuptor uriaș plin cu plumb topit.

Iar pe ea, pe femeea frumoasă, care i se modelase în căsuța inimii, pasăre albă, vie și dragă, o gândește aproape, la braț, pe o cărare de lapte viu din luncile cerului presărate cu inimi de ingeri în chipuri de flori.

Dar năluca îi ședea obstacol.

Trebuia să sfârșească odată cu ea!

Să sfârșească.

Traian Bacria proclamase moartea omului arămiu și acum se gândea cum să-l ucidă. La ușă însă bătu cineva nervos:

— Cine e?

— Un om, se auzi o voce groasă.

— Intra!

Ușa se deschise larg și omul ciudat se arătă cu acelaș zâmbet acru pe toată fața lui, care acum părea coclită. Traian se ridică

brusc, ca și când fusese sguđuit de un curent electric. O ameteală i se înfipse în moalele capului ca un stilet. Incepu să tremure. I se părea că afară pornise să bântue cea mai puternică furtună, cu trăznete și fulgere, de pe scoarța pământului. Se munci totuși să-și țină calmul și să-și înăbușe emoția care îi ștersese toată viața din el.

— Nu ne-am văzut cam de mult. Ți-era dor de mine ? rânji omul de aramă.

— I, hâ, bâigui tânărul aruncându-și ochii pe masă la stiletul bine ascuțit cu care tăia filele cărților.

— Ști că... pentru mine femeea frumoasă s'a sfârșit...

— Iar începi să vorbești anapoda ? se răsti Traian, apropiindu-se de masă.

Omul se așeză pe un scaun lângă dulapul cu cărți.

— Nu-ți spun prostii. Mie însumi, înțelegi ? mie nu-mi pot vorbi nimicuri. În inima mea putredă așa cum e, s'a înfipt prea adânc și prea crud durerea ca să mai pot ironiza.

În noaptea aceea după ce ai plecat, femeea a rămas pe gânduri și a început să plângă, sguđuită de tremurături puternice.

— Ce sunt eu să trăesc cu un mort fără iubire, fără sânge !

Vorbele astea mi-au pătruns în inimă ca niște săgeți veninoase. M'am cutremurat de durere și de scârbă. M'am uitat lung la ea. Imi venea s'o strâng de gât, s'o sfâșii, dar umbra ta s'a desprins din oglinda pe care o aveam în față și s'a uitat la mine rugătoare. Nu știu sigur, eram eu sau erai tu, care-mi cereai s'o iert.

I-am spus :

— Mă duc să-ți-l trimit ! Pe mine nu mă vei mai vedea niciodată !

Ea s'a uitat lung la mine, cu ochii rătăciți, cu pletele resfirate pe umerii rotunzi și cu pieptul sguđuit de suspine.

— Cum ? Te duci pentru totdeauna ? Tu, lumina mea, să nu te mai văd niciodată. Nu, nu ! Asta nu se poate. Eu, ce să mă fac fără tine ?

Atunci, cu toată durerea i-am spus adevărul :

— Laura, ascultă ! Trebuia să se întâmple așa. Eu nu sunt lumina ta adevărată. El este. Eu am trăit pe lângă tine numai ca o umbră : umbra lui. Acum l'ai întâlnit. Sau mai precis m'ai întâlnit pe mine cel de azi, cel întreg, cel cu suflet omenesc, cel cu trup viu și cu sânge cald. Iubește-mă ! El sunt eu.

Ea a primit ceea ce i-am spus eu veselă, cu tremurări de poftă în trup și pe buze și cu lumini bizare în ochi...

Eu am plecat fără să mă simtă, dându-i iluzia că sunt mereu lângă ea. Înțelegi ? Mereu, lângă ea...

Vocea groasă, cu duioșie în ea, tăcu. O vinețea neînțeleasă pătrunse în odaie, ca o pătură groasă de păclă. Negura se țesu din ce în ce mai deasă. Ea pătrunse nu numai prin toate colțurile încăperii ci își făcu loc și în cuibul minții lui Traian Bacria. Ușa se deschise larg. O detunătură surdă, însoțită de un șgomot lung ca și când ar fi fost vărsarea pe trepte de piatră a unui sac plin cu oase vechi, cutremură camera.

Omul straniu pieri.

Tânărului îi fulgeră un gând de lumină.

Să-l strige, să-l îmbrățișeze, să-l sărute.

Și-ar fi strigat sufletul, și-ar fi îmbrățișat inima, și-ar fi sărutat gândul.

Prin geamul vânăt însă, luminile a doi luceferi vii răsăriți timpuriu în cer, îi pătrunseră în suflet și îi țesură un îndemn pământean, spre salonul de marmoră și temeea cu ochi de diamant negru, care-l aștepta.

George Acsinteanu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CĂTRE SOARE

Intr'o aripă și-un sbor de porumbiel,
Intr'un nufăr ridicat pe ape,
Intr'o nestemată de inel,
Sau în mâna ce sărută clape,

Sau în gândul înălțat spre stele,
Sau în gestul neîncovoiat,
Sau în țarina cu spice grele.
Soare, focul tău l-ai picurat...

Mâna albă, pana albă, cu lumină.
Voia, cu un fulger arzător.
Gândul, cu-a ta flacără divină.
Pâinea, cu căldură de Cuptor.

Piatra scumpă, cu frânturi de pale.
Nufărul, cu galbenul încins.
Iar întregul chip al firii tale,
Intr'o lacrimă de humă l-ai aprins...

Cât ești tu de vecinic și de mare!
Cât e focul tău ceresc, de sfânt!
Dar de n'ar fi țina rece, soare,
De n'ar fi o mână de pământ,

Cu trecutul ei de întuneric,
Cu prezentul ei de umed glod;
De n'ar fi blestemul ăsta sferic,
Cui ai împărți tu soare, rod?

O, ești mare, dar și țărna-i mare;
Raza ta și bobu-i se 'mpreun...
Soare, tu prin huma rea, ești bun!

Ion Foçeneanu

V E S T E

*E putredă poarta de lemn
Uitată de o vară 'n țâțâni.
E mult mai sălcie și apa 'n fântâni
Și 'n drum, peste garduri,
Se scutură prunii de al toamnei îndemn.*

*De când ai plecat
Pelinul s'a prins lângă flori,
In zare s'a șters un unghiu de cocori
Și-asear'a murit
Un măr de omidă crestăt.*

*Și eu mai aștept ca să vii,
Să-mi intrii în casă cu veștede foi
Desprinse din plopii — tovarăși plecați pe cărări sidefii —*

*E putredă poarta de lemn
Și 'n lungul grădinii
Salcâmi scheletici te cheamă, fac semn.*

R Ă S L E Ţ I R E

*Cărare răslețită ca un semn,
Cu plopi punctați — schelet de lemn —
Și umbra aceluiași îndemn,
Cărare nu-ți mai știu de rost.
Tu dintr'al zării adăpost,
Cobori și pleci
Ca un drumeț strein ;
Tu dai fântânelor ocol,
Usuci tulpina de pelin
Și-alergi în margine de drum.*

*Cărare tu mă 'nțelegi acum,
Dar nu știu unde să te 'ndrum.*

I. D. Gârboveanu

BINECUVÂNTARE

*Ca doi copii nevolnici ce-și dibuiesc cărarea,
Iși port osânda regii păcatului dintăi ;
Trecutul lor de vrajă le 'ntunecă azi zarea
Și merg în voia sorții pe dealuri și prin văi.*

*Și merii pădureți, din codrii, din câmpii
Le amintesc de raiul cu poame și fântâni,
Și dinții remușcării se 'nfing în suflet, vii,
Cum s'ar înfinge colțul sălbatecilor cîni.*

*Le gîlgie 'n ureche cuvântul bun de tată :
A muncii grea povoaară v'atîrne de grumaji,
Cu pasul orb și trudnic în viața blestemată
Sudoarea istovirii vă curgă pe obraji.*

*A zilei grijă neagră v'o ieie 'n cîrcă gândul
Și sufletul vi-l rupă avanele nevoi ;
De astăzi înainte și vremile de-arîndul
Păcatul să-se 'mpartă frățește între doi...*

*O dragoste păgînă adînc s'a 'nfiripat,
In Eva 'nmugurise al fericirii pom.
Incet-încet trecutul de vrajă l-am uitat :
Se depărtau de ceruri s'apropiau de om.*

V. Hondriță

CONVALESCENȚĂ

*Odaia văruită și curată
imi pare o căsuță de insectar umil.
In care pe așternutul alb de vată
Eu însă-mi nu's decât un flutur rar
Invins și pironit de-un ac barbar
Ca de-o neștiutoare faptă de copil...*

*imi simt un suflet primitiv și-atît de mic
Că n'ar cuprinde 'n el o bucurie,
Iar mâna ca de sticlă străvezie
S'ar sfărîma de-ași încerca să o ridic.
Ca umbra de creion pe o hârtie
Vedenii stăruiesc pe ochiul tern.
Tăcerea doarme grea, ca 'ntr'o chilie,
Și numai timpul monoton etern,
Cu murmur sur și lunecări de ape.
Iși deslușește foșnetul pe-aproape.*

Tana Negură

POEZIA POLONĂ DE AZI

Julian Tuwim.

E M O R T.

*Ca și când n'ar fi fost nimic niciodată:
 îl duceau
 repede pe uliți,
 așa de repede, așa de 'ngrabă,
 într'adevăr — aproape 'n fugă.
 Era o cruce neagră,
 Preotul pășea voinicește
 ca și când și-ar fi făcut drumul obișnuit.*

*Și înapoia sicriului
 (gândiți-vă, gândiți-vă!)
 nu era nimeni, nimeni...*

In pământ și la Isus l-au dus.

*Și cine știe unde, — departe —
 ca și când niciodată nu s'ar fi întâmplat nimic,
 peste câteva zile
 o scrisoare or primi.*

*O, o, cum s'or jelui alunci,
 cum vor striga desnădăjduiți
 (Cine știe unde — departe —)
 Vor aprinde lumânări de ceară...*

*In vechi candelabre,
 In unghere și sertare
 Vor aduna
 Sfinte mici suveniruri.*

In românește
A. Cotruș.

INSEMNĂRI

La centenarul morții lui Cârlova

Se împlinesc, curând, o sută de ani dela moartea lui Cârlova, cântărețul elegiac al „Ruinurilor Târgoviștei“ și autorul entuziast al „Marșului“ închinat cu atât avânt ostirii române, ce după eclipsa fanariotă apărea din nou sub egida regulamentului organic.

Nu știm dacă evenimentul va opri mai îndelung atenția publică sau dacă întreaga semnificație nu va fi ucisă de indiferența ce cuprinde dela o vreme orice distinsă rememorare a valorilor noastre spirituale. Trista zodie, sub care ne trăim viața dominată, cu atâta exclusivitate de spectrul crizei economice, ne poate oferi această surpriză: ignorarea totală sau, într'un caz ceva mai bun, înregistrarea seacă a datei comemorative a morții celui ce a fost — fără îndoială — primul poet român cu sensibilitate de profundă rezonanță și expresie sugestiv modernizată. Ar fi una din acele nedreptățiri împotriva căreia ar protesta cei dintâi, morții noștri mari, prețuitori entuziaști ai lui Cârlova. Amintiți-vă numai de elogiul simțit cu atâta sinceritate de Bălcescu atunci când scria: „Cântarea ta sublimă asupra ruinelor Târgoviștei pune pecetea veșniciei asupra-le și ni le va păstra chiar când pustiirile anilor le vor șterge cu totul de pe pământ“; sau rândurile admirative ale lui Odobescu: „a vărsat în versurile sale un foc de durere, o vigoare de expresie care destăinuiesc într'insul un suflet adânc poetic, o inimă adevărat patriotică, ce promiteau mult țării lui“.

Să nu anticipăm însă, ci să nădăjduim că în vremea în care s'a găsit totuși un mare critic ca dl. Ibrăileanu, care să scrie despre Cârlova rânduri ca acestea: „In V. Cârlova poporul român a pierdut, poate, pe cel mai mare poet al său“, se vor afla și alți admiratori ai talentului tânărului ofițer dela începutul veacului trecut. Fiindcă dincolo de stângăciile fatale timpului în care trăiește, Cârlova a descris — în scurta carieră poetică — evoluția dela poezia orientală și pastorală a secolului al XVIII-lea la faza noului lirism romantic al veacului al XIX-lea, reușind să dea poeziei noastre o îndrumare apuseană, izbutind să hărăzească formei romantice un conținut de autentică sensibilitate locală prin slăvirea trecutului românesc și credința, în viitorul, prin ostășime, al acestei țări. Suflet complex, întrunind în structura sa alături de înclinațiile contemplative și pe cele active, știind să trăiască în centrul preocupărilor noastre istorice — între trecut și viitor — Cârlova rămâne în literatura noastră o figură crucială și un

profet al viitorului nostru național înălțat pe soclul strălucit al trecutului. Amintiți-vă numai de chipul poetului, de ofițerul acela bine legat, tuns militarăște, cu fruntea lată, cu sprâncenele arcuite bolțindu-se deasupra unor priviri învăluite în reverie, și veți citi în sufletul și destinul nefericit al primului mare poet român.

Al Dima

Iarăși și iarăși.. Eminescu.

Dublarea acestui „iarăși“ vrea să exprime ciudata stare sufletească ce a cuprins o seamă de intelectuali români cari se arată plictisiți de câte ori citesc vreo nouă știre despre singurul nostru mare poet. Inmulțirea încercărilor de explicare a unei opere atât de bogate în sugestii și probleme, e pentru susnumiții intelectuali, un prilej de a-1 compătimi pe Eminescu pentru „turburarea“ ce i-ar amenința veșnicul somn. Nu putem înfiera îndeajuns această inexplicabilă atitudine atunci când se cunoaște negura în care problematica eminesciană e încă învăluită, ceea ce face imposibilă publicarea unei monografii serioase a poetului. Așa dar indiferent de gestul de plictiseală al celui care găsește că prea mult se scrie despre Eminescu, nu vom pierde prilejul să semnalăm noile rezultate obținute în studiile despre autorul „Luceafărului“.

Suntem astfel în situația de a înregistra o foarte probabilă ipoteză despre geneza „Geniului pustiu,“ emisă de dl. G. Bogdan-Duică în buletinul „Mihai Eminescu“ dela Cernăuți. După d=sa., transilvăneanul erou al romanului de finerețe al lui Eminescu ar fi Scipione I. Bădescu, un prieten al poetului, autor și el de versuri, a cărui viață are paralelisme uimitoare cu cea a personajului din roman. La această ipoteză, dl. Bogdan-Duică mai adaugă una pe care noi o credem și mai probabilă ca precedentă : în viața eroului din „Geniu pustiu“ se întâlnesc și răsfrângeri ale propriei vieți a lui Eminescu.

Indiferent de slaba valoare artistică a romanului, descoperirea genezii lui ne oferă frumoase posibilități de pătrundere în laboratorul creației sale poetice pentru cunoașterea tot mai precisă a personalității sale creatoare.

Tot în legătură cu Eminescu, ținem să relevăm aici câteva admirabile traduceri în nemțește din opera poetului. Ele se datoresc d=ului Artur Bosch, profesor de științe naturale la liceul din Sibiu și sunt publicate în „Siebenburgisch-Deutsches Tageblatt“ din 29 Aprilie 1931. D=sa. a tradus „Lacul“ (Der See), „Pe aceeași ulicioară“ (In demselben Gäschen) „Noaptea“ (Nachts) „De ce nu-mi vii?“ (Wo bleibst du nur) „La steaua“ (Der Stern) și a versificat după Vlahuță un „Rămas bun dela Eminescu“ (Abschied von Eminescu).

Pentru a se aprecia calitatea acestor traduceri în ce privește exactitatea sensului și corespondența măsurii versului, transcriem din „Der Stern“.

*Unendlich ist der Weg fürwahr,
vom Stern, der aufgegangen:
sein Licht braucht viele tausend Jahr,
soll es zu uns gelangen*

*Vielleicht erlosch im Weltenraum
er schon seit langen Zeiten
doch uns hat er noch eben kaum
gestrahlt aus blauen Weiten.*

Credem că e cazul ca dl. Artur Bosch să fie îndemnat să traducă mai departe pe poetul care-și găsește în sufletul său o justă și sugestivă rezonanță.

D.Gerariu

Scrisul inconștient

Există în publicistica românească o specie a scrisului care, ca o pată de untdelemn, se întinde tot mai mult ca o adevărată epidemie. E scrisul inconștient. Respectivul lui autor dormitează încă în regiunile nervozității fiziologice, în domeniul reflexelor și instintctelor sau coboară câteodată până în țesuturile vieții pur vegetative. Gândurile — atunci când prin excepție apar — nu cunosc nici unitate, nici legi ale judecării, ci sunt numai schemele bizare ale unei cugetări haotice.

Cea mai de seamă caracteristică a scrisului inconștient este „erudiția” cu care atacă orice subiect, dela „problemele” cum le numește cu aer de savant — sexuale și până la preocupările de cea mai autentică filozofie și critică. Și e și firesc. Când ești un fel de Mirandolla al vremii noastre, ți-e indiferent dacă scrii despre biblioteca din Alexandria, mișcarea lui Gandhi sau ultima carte a lui Remarque. Știi tot și încă în așa fel că te simți dator să cultivi și pe alții.

Scrisul inconștient mai adună însă încă o calitate. Când apreciază pe alții se împăunează cu o superioritate de înălțimi olimpice. Cărți cu sevă și idei, evenimente cu greutate neobișnuită, reviste cu maturitate de gândire par autorului unui astfel de scris, mușuroaie de furnici pe cari fără milă calcă, arogant și sigur de eficacitatea distrugerii.

După aceste caractere, nu va fi greu cititorului român să recunoască specia și s'o localizeze. Mai întâiu îi va veni în minte, fără cea mai mică ezitare, numele acelei mistificări literare ce se cheamă totuși printr'un termen țipător de antitetice „Adevărul literar și artistic”, singura revistă săptămânală ce a reușit să trăiască în cuprinsul literelor române, nu însă prin motive de estetică sau — doamne ferește! de — efică, ci din exploatarea sistematică și fără pudoare a nevrozei erotice a societății contemporane. „Literarul adevăr” nu uită ca fiecare număr al său să cuprindă reclama obscenă fără de care ar muri la sigur. „Noua morală sexuală”, „Răspuns nouii morale”, „Nudismul”, „Iubire și căsătorie”, sunt titluri săptămânale ale săptămânalei reviste de... literatură. Intenția exploatării comerciale e vădită, iar inconștiența — de care vorbeam — definitivă în ce privește profanarea oricărui sentiment al frumosului.

Dar, cum spuneam, scrisul inconștient se erijează câteodată și în judecător. În acelaș „Adevăr literar” (semnele citării ar trebui dublate spre a se sublinia mai bine pângărirea absolută a oricărei noțiuni de „literatură” sau „artă”), acelaș inconștient care iscălește o parte din articolele mai sus citate, discută în numărul din 4 Octombrie „Reflexia lui P. Cerna”. E o lectură penibilă și desgustătoare ce ți se oferă. Inconștientul autor al „Moralei sexuale” scrie despre... Cerna, sau exprimându-ne altfel, omul instintului animalic se ocupă de poetul celei mai tipice spiritualități pe care, până și în iubire, o reprezenta autorul acelei frenetice „Chemări”. Așa dar inconștientul Petre Pandrea — căci așa și zice ilustrul excitator public al „Adevărului literar” — scrie despre teza de doctorat al lui Cerna „Die Gedankenlyrik”. Cum? E ușor de înțeles. Mai întâiu cu foarte multă erudiție. Esteticienii Volkelt și Spranger sunt caracterizați în trei—patru rânduri, doldora de imagini... zoologice, din care poezia apare o „zeiță” răstignită totuși ca o „broască în laborator” etc... E într'adevăr o inconștiență desăvârșită produsă de o substanță nervoasă ce nu se poate ridica nici până la centrul mădulari ai reflexelor.

Dar acolo unde inconștiența ajunge la paroxism și insultă suburbană, e în executarea lui Titu Maiorescu pentru că „a ucis pe Cerna” deschizându-i posibilitatea studiilor universitare de filozofie la Leipzig și îndrumându-l astfel către un didacticism asasin de poezie, crede deșteptul autor. Rândurile de ponegrire ale marelui Maiorescu sunt atât de lipsite de bun simț și elementară înțelegere, încât revoltă pe orice intelectual ce știe cât de cât

ce a însemnat Maiorescu în cultura și literatura română. Citiți numai neobrăzarea (să mi ierte cititorul termenul, care e totuși prea politicoasă pentru o astfel de faptă) cu care e prezentat Maiorescu „a venit cu tipul strălucit al junkerului prusian, incorsetat, prudent, aristocrat, ministerial și didactic” și veți înțelege cât de opacă trebuie să fie mintea acestui Pandrea incult și inconștient, pe care „Adevărul literar” îl cultivă pentru articolele de ...sexualitate patronându-i și incursiunile în literatură și filosofie cu care n'are nici-un fel de afinități.

Revista care adăpostește și numele celui mai caracteristic discipol al lui Maiorescu — dl. I. Petrovici — ar fi putut avea mai multă înțelegere pentru primul mare critic român. Dar, ni se pare că e o naivitate din parte-ne să prefindem așa ceva dela revista pe a cărei primă pagină se lăfăesc regulat nuduri și fitluri mai mult sau mai puțin *sexuale*. În orice caz, am cere un singur lucru, să se schimbe titlul „Adevărului literar și artistic” în ceeace, cinstit, ar trebui să fie: „ADEVĂRUL SEXUAL ȘI NUDISTIC”

Al. Dima

Valoarea Sportului

Despre „Valoarea sportului” scrie în „Gândirea” (No. 5, 1931) dl. Tudor Vianu, cu obișnuita-i ținută academică, precizie și eleganță stilistică și mai ales cu acea adâncire plină de prospețime, care dă unei probleme oricât de epurizată, un far-mec nou. Am ținut să relevăm acest articol pentru faptul că reușește să dea glas și legitimare unor gânduri ce preocupă mai demult în special profesoria, relativ la adevăratul loc pe care sportul trebuie să-l ocupe în educația generației contemporane europene și mai ales românești.

Sportul amenință într'adevăr, să mobilizeze toate forțele spirituale și fizice ale tineretului, dominându-i tot mai mult viața și îndepărtându-l — mai ales — dela preocupările culturii sufletești. Dela un simplu compensator al unei intelectualități exagerate, așa cum ar trebui în realitate să fie ca un element de întregire și echilibrare al spiritualității, sportul — prin însăși structura sa — tinde să devină o manie sau chiar o pasiune a tineretului care socotește că de-acum criteriul său de valorificare e tăria pumnului, iuteala mișcării sau construcția cu mușchi monștruși a trupului. Atenția pentru bunurile morale ale cărții scade tot mai mult și nu odată a trebuit să întâlnim elevi cari — stăpâniți de pornirea sportivă — se îndepărtau vertiginos de satisfacțiile culturii.

Dacă în apus, nevroza sportivă — căci e o adevărată nevroză — e o simplă criză efemeră ce nu poate avea mari repercusiuni asupra culturii milenar cimentată, la noi fenomenul e deadreptul îngrijorător. Când tânăra cultură românească abia și-a încheiat condițiile elementare de creștere, îndepărtarea tineretului din sfera ei — prin atracția magnetică a sportului — e o greșală ale cărei urme nu se pot bănui îndeajuns.

Care să fie însă remediul răului? Numai unul desigur: o propagandă serioasă pentru lămurirea tineretului asupra rostului adevărat al sportului în societatea contemporană, insistându-se mai ales asupra motivelor apariției sale într'o vreme saturată de intelectualism unilateral și exclusivist. Tineretul trebuie să creadă în idealul omului întreg, armonic dezvoltat, fără monstruoșitatea deformării fizice sau intelectuale. Un nou „umanism” se cere la baza educației contemporane.

D. Sandu

• **Sanielevici H., „Miorița“ sau patimile unui Zalmoxis.**

(Adevărul lit. și artistic, IX, [1931], S. II, No. 552, p. 1 ; No. 553, p. 1—2 ; No. 554, p. 3—4.)

Întâi, autorul se plânge că „statul“ îi „refuză de treizeci de ani pâinea de toate zilele“ (No. 552, p. 1). Neavând altceva de făcut, s'a apucat să scrie studii dintre care de unul abia acum în urmă am luat act. Este un fragment dintr'o lucrare mai mare, anunțată, „*Semiți, Mongoli și Arieni. Istoria religiunilor în lumina biologiei de rasă*“, care constituie al doilea volum din uriașa *frescă a vieții pământene*, începută prin „*La vie des mammifères et des hommes fossiles*“, pe care autorul vrea s'o facă dar Lumii. Mai departe, crede că din trei rase coboară popoarele de azi: din *Homo mediterraneus* dela Aurignac, din *Homo Alpinus* dela Solutré și din *Homo Europaeus* dela Cromagnon. Din prima categorie, a „omului stepei calde a ultimului interglaciuar, creatorul limbii și religiunii semitice, descind aproape toate popoarele de pe glob care se hrănesc cu vegetale“ deci și noi Românii. Rezultatul acestei moșteniri multimilenare e că toată bruma străduințelor românești adică „întreaga“ noastră cultură „este semitică“ (No. 554, p. 3). Un argument întru susținerea acestei teze îl constituie „Miorița“, expresia tipică și măiastră a creației populare românești. Este „Miorița“ unicul poem „în literaturile populare europene“ care „cristalizează tragicul mitului și ritului fundamental al acestei religiuni“ semitice (No. 552, p. 1). Și pentru a-i înțelege taina originalității sale „splendide“, „trebuie să ne familiarizăm cu mitul fundamental al chthonianului cult semitic, care, din timpurile preistorice, a format religiunea populară a băștinașilor Daciei“ (No. 552, p. 1). Dela omul din Aurignac, strămoșul Semiților și până la Geți, vlăstarul crescut în regiunea Carpaților și a Dunării din aceeași rădăcină, fiecare neam și fiecare ins s'a dezvoltat sub auspiciile religiilor semitice de ordin chtonic. Legăturile sacre dintre zeii primitivi ai rasei semite și pământ, care și el reprezenta o divinitate, se regăsesc în actul pe care l-a săvârșit „Zalmoxe“ prin trăirea sa în peșteră înainte de a da legea unei vieți sfinte Geților. Cât de rituali erau Geții se vede apoi din jertfa umană ce aduceau din cinci în cinci ani Dumnezeuului lor și care odinioară era anuală. „Miorița“ este, și ea cântecul păstrat al unui rit de origine semitică, prin care se sacrifică pământului, cel mai ales membru al unei comunități. Motivele care împing pe autor la această concluzie sunt: pasivitatea ciobanului în fața morții pe care o primește cu înseninare; neconfundarea actului omorătorilor cu crima, fiindcă ei nu câștigă nimic în urma dispariției tovarășului lor și dragostea cu care acest oficiu al morții se săvârșește și este primit, ca o scadență implacabilă și binefăcătoare. După cum se vede, foarte simplu, Geții sunt Semiți; „Miorița“ este o creație getică; deci „Miorița“ poartă pecetea originală a culturii semite.

Răspundem. Noțiunea derasă nu cunoaște o realitate corespunzătoare. Domeniul preistoriei, în această privință, rămâne un mare semn de întrebare. În pragul istoriei avem de-a face cu popoare diferențiate și cu grupe de popoare înrudite. Tracii sunt fundamental deosebiți de Semiți; iar Daco-geții formează o ramură cu o cultură specifică în sânul celor dintâi. Această diferență se întemeiază pe motive de ordin lingvistic și religios. Tracii sunt chtonici, dionisiaci. Daco-geții Nord-Dunăreni admiră seninătatea continuă a cerului înalt unde locuiește Zamolxis. Ei săgetează norii semănători de întuneric și trimit după vești bune în spre bolta albastră pe crainicul lor ce urmează să cadă în brațele morții. Religia abstractă, de o excesivă spiritualitate a Daco-geților, nu cunoaște beția vieții desfrânate a Tracilor chtonici, ci ascetismul cel mai desăvârșit. Unicul zeu al Daco-geților intrupează Spiritul universal atotputernic și reprezentări materiale ca simbol pentru pământeni al chipului său nu se întocmiau, lăsând să vorbească în numele lui lumina zilei, nepătată de umbrele duhurilor rele. Trecând conștient, peste anacronism, Herodot culegea credința ponticilor care făceau din Zamolxis, elevul

gânditorului Pitagora și el de o intelectualitate secătuită de patimi. Deci împășirea pe rase este o naivitate; iar Daco-geții nu descind din Semiți și sunt deosebiți de Traci. „Getica“ lui Pârvan, ne-o arată. Cultura română și „Miorița“ au scăpat de suzeranitatea hereditară a creațiunilor semitice. Firea Românului, ca o rezultantă deplin cristalizată, își trage izvoarele din Daco-geți și Latini, la care Slavismul și Barbarii au contribuit, fiecare după puterile lor. „Miorița“ reprezintă expresia fidelă a sufletului poporului românesc și își găsește explicarea deplină în psihologia acestuia. Deși scăldându-se în valul împrejurărilor timpului s'au adăugat elemente de decor textului întruna cântat de Români, temeiurile sale au rămas neatinse. Dece primește cu seninătate ciobanul *vestea* morții sale? Primește numai VESTEĂ, nu însăși moartea. Și se pre-gătește în taină de luptă. Și „dacă o fi să moară“ exprimă oii năzdrăvane, singura tovarășe a durerilor și a bucuriilor sale, dorințele din urmă. Este o simplă și unică ipoteză pe care și-o face orice om când pornește la o bătălie decisivă; și nu expresia unei moleșeli fataliste, orientale; ori a unui rit îndătinat. Ba dinpotrivă, organizarea unei tactice tăcute contra amenințărilor vrășmașe. Românul tace și face. Hotărârea i se prelungeste și după moarte: vrea să fie îngropat în locurile bătătorite de pașii finereții sale, căci numai acolo va mai fi părtaș fericit al bucuriilor trecute de altădată: fluerul, câinii, oile. Dacă ar fi vorba de un rit nu i-ar părea rău de „măicuța bătrână“, pe care și-o închipue, întrun caz funest, înpletindu-și firul zilelor bătrânețelor sale cu la crimi. Iar aceasta s'ar înveseli la moartea senină a odorului ei, ca Geții odinioară, când muria în sulii căzând, solul trimis după vești bune la Zamolxis, n'ar blestema. Până și oaia este îngrijorată așteptând lupta. Unde este pasivitatea când *nu ni se înfățișează actul' ci numi se prevestește o întâmplare*? La baza ei, din partea *presușișilor criminali*, stă INVIDIA ce dă naștere la planuri sumbre și acestea trezesc răceală, mulțumire sadică, nu remușcări. Ne-o arată o variantă a „Mioriței“. *Ritul* nu supără pe nimeni, ci înveselește comunitatea. Daco-geții făceau horă în jurul celui care muria spintecându-și pieptul în sulie și-l blestemau dacă Zamolxis nu i-ar fi primit sufletul. Taina poemului național „Miorița“, răsărit din gura vreunui păstor și generalizat în epoca transhumanții, când o mare parte a neamului românesc se îndeletnicea cu oieritul, își găsește explicarea chiar în psihologia firii românești prinsă în întregime în strofele lui ca într-o floare veșnic tânără; iar crezuta neverosimilitate a atitudinilor ce manifestă personagiile poeziei cade prin faptul că s'a văzut greșit în *presupunerea unei crime* chiar o crimă, ceea ce este cu totul altceva. Așa că, interpretarea ce ni se servește e lipsită de adevăr și de seriozitate. Rezultatele la care s'a ajuns se datoresc metodei întrebuințate, *analogia*, care duce mai totdeauna la absurdități. Să afirmi că statuetele dela Cnossos și Vaphio, care poartă încinse un brâu în formă de inel se aseamănă cu ciobănașul român „tras printr'un inel“; să afirmi că amenințarea ucigașilor îndreptată către bătrâna ce i-ar blestema, într-o variantă în care ei înfățișează cu răceală mormântul celui dispărut, cuprinsă în cuvintele „pământul te-o trânti“ este un element chtonic ritual și că ascundera lui Zalmoxis în peșteră, care constituie o notă cu totul secundară în credința Daco-geților, la fel; aceasta înseamnă să dai cu piciorul obiectivismului necesar unui cercetător științific și să proiectezi „într'un fel de studiu“ o părere sau o dorință personală, a ta.

D. Bodin

Gorovei Artur : Indice analitic și alfabetic

(al celor 25 de volume din revista de folklor Șezătoarea, 1892—1929)

Fălticeni, 1931, VIII+125 p., lei 100.

Sub acest titlu, dl. G. directorul „Șezătoarei“ a adunat și publicat într'un singur volum (al XXVI-lea), toate numerele revistei (5), din anii 1930 (anul XXXVIII-lea, pp. 1—80) și 1931 (anul al XXXIX-lea, pp. 81—125), precedate de trei pagini de introducere.

Am prețuit întotdeauna activitatea d-lui G. în domeniul folklorului nostru, dar atât mai mult o prețuim acum, când, cu prilejul tipării acestui indice, aflăm atât de dificultățile enorme impuse redactării a 25 de volume timp de 37 ani (p. VI), cât și de indiferența colaboratorilor, care a zădărnicit apariția și a altor studii proiectate de autor (p. VIII).

Deoarece indicele este nu numai alfabetic, dar și analitic, materialul folkloristic variat din Șezătoarea trebuia clasat după cuprins.

Dl. Gorovei n'a avut un sistem original de clasificare, ci, ne-o spune d=sa, (p. VI) a folosit clasificarea întrebuințată pentru folklorul francez, de Paul Sébillot, folkloristul din Bretagne, fost secretar al societății de tradițiuni populare din Paris. Intr'adevăr, Sébillot publică în 1887 niște *Instructions et questionnaires, extrait de l'annuaire des traditions populaires pour l'année 1887*, din care capitoul II, *Le monde surnaturel*, compus încă din anul 1880, a fost tradus în limba engleză de Alfred Nutt pentru *folk=lore Record* și tipărit separat pentru a servi drept chestionar membrilor dela Folk=lore Society; a fost tradus apoi în limba spaniolă de Macado Y. Alvarez (cf. P. Sébillot, op. cit, cap. II, notă).

Însă nu este mai puțin adevărat că, dacă pentru fimpurile acelea chestionarul lui Sébillot era foarte bun, pentru starea de astăzi a științei folklorului, el nu mai corespunde perfecțiunii. Dela 1887 până acuma sau propus numeroase sisteme pentru clasificarea folklorului; cel mai complex, atât prin diviziunile lui generale, cât și prin amănuntele ce privesc anumite regiuni geografice, este acela preconizat de „*Société suisse des traditions populaires*“ publicat sub titlul *Bibliographie folklorique annuelle*, la Bâle, în 1917, 1918 și 1919 de Hoffmann și Krayser. (cf. și Arnold van Gennep, *Le folklore* Paris, 1924, p. 45—50).

Dece dl. Gorovei a urmat după cel mai vechiu dintre sisteme? Motivul pare că se desprinde din însăși afirmațiunea d-lui G., dela p. VI: „Chestionarul regretatului Sébillot... l=am tradus, adoptându=1 cerințelor folklorului nostru și l=am tipărit în primul volum din „Șezătoarea“. Intr'adevăr, în Șezătoarea, I (1892), p. 134—138, 167—171 și 201—203 se găsește „*Chestionar(=ul) pentru tradițiunile populare*“. Se poate întâmpla ca, chestionarul odată tipărit și recomandat chiar în primul volum al revistei, să fi fost socotit drept normă în colectarea materialului folkloric de colaboratori. Astfel, indicele, deși alcătuit în 1930, trebuia totuși să țină seamă de clasificările stabilite în 1892, în programul de colectarea materialului folkloric. Motivul însă nu este complet îndreptățit, deoarece tot dl. G., ne spune mai jos: „Ar fi aproape de necrezut că nu am primit nimic, dar absolut nimic, dela niciun învățător... după normele acestui¹⁾ chestionar“.

Indicele, fără să știm sigur dacă s'a terminat, n'are o *tablă de materii*, care să înlesnească utilizarea lui. Ne permitem tocmai pentru acest motiv, să o schițăm aici: *Indicele autorilor* (p. 1—15); *I: Lumea fizică*, (p. 15—38) cu diviziuni pentru: 1. P ă m ă n t u l : creațiunea și distrucțiunea.—2. L u m e a s u b p ă m ă n t e a n ă .

¹⁾ Adică cel publicat în „Șezătoarea“, dar completat, editat separat de Minister și trimis tuturor învățătorilor din țară.

— 3. Flora. — 4. Zoologia. și 5. Meteorologia. — II: Lumea supranaturală (p. 38—40). — III: Omul și viața omenească (p. 40—58), larg capitol cu diviziuni și numeroase subdiviziuni: 1. Crearea omului. — 2. Corpul omului. — 3. Viața: nașterea, credinți, pruncia, copilăria și finerețea; danțuri căsătorie, moarte. — 4. Tradiții și obiceiuri: anul, calendarul, anofimpuri, zilele săptămânei, părțile zilei, sărbători și petreceri, casa, masa: hrana și unelte de bucătărie, mobilier, portul, toaleta, credinți, politețea, stări mintale, viața afectivă, cultul religios și sfinții, diferite fenomene și manifestări ale vieții. — IV: Meșteșugurile (p. 58—61) cu următoarele diviziuni: pământul și plugari, obiecte, moara, vânători, cărămidari, lem-nari, lăutari, ferari, țesut, pescuit, bucătărie. — V: Medicina superstițioasă (p. 61—79) cu: 1. Medicina umană: boli, leacuri: descânțece și obiecte întrebuințate la descânțece și la leacuri. — 2. Medicina veterinară: boli. VI: Viața intelectuală (p. 79—109), larg capitol cu diviziuni pentru: cimilituri, cuvinte cimilite, cântece țărănești, cântece de lume, pe regiuni și pe județ, frunză verde, povești (basmе), elemente folklorice în povești, tradiții istorice, naționalități, glume și păcălituri, zicători, proverbe, pilde, jocuri de cuvinte, anecdote, superstiții și credințe, anecdote glosar, onomastica folklor străin și Români în cântecele populare bulgărești (p. 109). Apoi urmează: Nume de persoane (p. 109), Nume Geografice (p. 111), Studii. Diverse (p. 115). Localitățile de unde este cules materialul (p. 118) pe județe și regiuni.

Acest cuprins, sistematizat într'un tablou sinoptic la sfârșitul volumului, era absolut necesar unui indice bibliografic cu material așa de variat. Dar nu pentru acest motiv l-am schițat aici, ci pentru a se vedea numeroasele diviziuni și subdiviziuni, căci tocmai în migăloasa și mult muncita alcătuire a lor, așa fel făcute, încât să le raportezi întregul material folkloric al Șezătoarei, stă partea de muncă personală științifică a d-lui G., și marele d-sale merit.

Socotim însă că, pentru o mai practică folosire a indicelui, anumite capitole ar fi trebuit altfel rânduite. Astfel, credem că era mai bine ca partea alfabetică să fie cu totul izolată de partea analitică; ar fi trebuit, deci, la un loc și în această ordine: indicele autorilor (culegători), localitățile de unde este cules materialul, indicele autorilor de studii, numele de persoane și numele geografic.

Pentru aflarea mai lesnicioasă a motivelor folklorice din epica populară credem că n'ar fi trebuit omis capitolul legendelor (la Sébillot, cp. VIII, L é g e n d e s), care se găsec în indice răspândite la mai toate capitolele.

Pentru același motiv, la povești (basmе) (p. 95—106) ușor s'ar fi putut utiliza Catalogul basmelor și variantelor de basme române publicate de A. Schullerus după sistemele tipologiei lui Antti Aarnes, pentru că Schullerus a folosit și colecția Șezătoarei.

(A. Schullerus, Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchen varianten... Helsinki, 1928, în F. F. Communications, No. 78).

Oarecari incoșeșente și greșeli la numerotația diviziunilor, corectate dela început, ar avea darul de a clarifica sistemul de clasificare, care trebuie să fie cât mai precis și mai metodic; pentru acest motiv le remarcăm: la p. 35, meteorologia este a 5-a diviziune din cap. I; diviziunile cap. III, trebuiesc numerotate cu cifre arabe, nu cu cifre latine la fel cu toate diviziunile celorlalte capitole; în acest capitol, diviziunea Tradiții și obiceiuri este a 4-a, iar nu a III-a; cele două diviziuni ale cap. V, trebuiesc numerotate prin 1 și 2, iar nu prin literile a și b; în acest capitol, diviziunile Medicina umană și Medicina veterinară fiind pe aceeași treaptă de ierachie, trebuiesc scrise cu litere de aceeași mărime; la fel subdiviziunile Boli și Leacuri.

Indicele d-lui G., corespunde unei nevoi din cele mai mari: el aduce servicii imense nu numai folkloriștilor, dar și istoricilor literari, filologilor și istoricilor: dar mai mult, el deschide perspectivele alcătuirii unui indice general al folklorului românesc,

răspândit în atâtea publicațiuni periodice. El poate fi utilizat și de străini, deoarece titlurile capitolelor și diviziunilor, uneori și ale subdiviziunilor (ex. la *leacuri*, p. 67—78) sunt traduse în limba franceză.

Dan Simionescu.

Istorie literară revizuită.

Valul criticii estetice care amenință să inunde tot câmpul nostru literar, și-a mai înfrânat dela un timp avântul. Pe deoparte a pălit încrederea în critica estetică prin relativismul în care fatal au căzut opiniile ei, iar pe de alta printr'o reacțiune a criticii istorice oropșită prea mult și care simte azi nevoia de a se afirma ca o condiție necesară a înțelegerii operii. Semnalăm în ordinea acestei reacțiuni — și este întradevăr o reacțiune prin ostentația cu care critica istorică se impune — buletinul „*Mihai Eminescu*” dela Cernăuți și opera de rectificări a revistei „*Făt-Frumos*” din Suceava. Bucovina și-a luat asupra-și misiunea justei valorificări a istoriei literare sub semnul vechii ei tradiții de muncă serioasă și amănunțită.

Dintre aceste rectificări, comunicăm aici una într'adevăr amuzantă prin reliefaarea farsei pe care critica estetică și-a jucat-o singură, pripindu-se în a caracteriza fals și absurd o operă a începutului nostru literar. E vorba de cunoscuta apropiere dintre *Goethe* și *Ienăchiță Văcărescu*, de pararela dintre poezioara „*Intr'o grădină*” și „*Gefunden*” aceasta din urmă fiind considerată ca modelul de inspirație și imitație chiar al lui Văcărescu. După cum se ște această opinie figurează în toate istoriile literare (cu excepția lui *Sextil Puscariu* și mai ales *Bogdan-Duică*) de unde a trecut în manualele de școală răspândind una din erorile cele mai grave. *Adevărul* e însă cu totul altul. Ii revine d-lui *I. E. Torouțiu* meritul de a fi eliminat definitiv greșala, în *Făt-Frumos* în (no. 4—5, pag. 200—204) arătând că „*Gefunden*” al lui *Goethe* a fost scrisă la 26 August 1813 și tipărită abia la 1815, pe când *Văcărescu* murise în preajma lui 1800 așa că n'o putea cunoaște. Adevăratul izvor de inspirație al poeziei rămâne deci tot literatura populară așa cum bănuia *Bogdan-Duică* atunci când cita chiar probe asemănătoare din folklorul ardelean sau bucovinean.

Vitioarele ediții ale manualelor și istoriilor literare, vor trebui deci să elimine formidabila greșală de a se considera drept „imitație” o poezie scrisă mult înaintea modelului care eră socotit inspirator. Iar pentru critica estetică se desprinde un usturător învățământ: înainte de a se aplica operii, s'o cerceteze și istoric, riscând altfel absurdități ca cea de mai sus.

D. Sandu

Noi „Aspecte din viața universității medievale”¹⁾.

În două articole din *Revue historique*²⁾: *Les Universités*; II, *La bataille de l'aristotélisme*; d. Louis Halphen, distinsul medievist francez, prezintă o remarcabilă sinteză asupra acestei probleme. „Universitatea”, cuvânt întrebuințat oficial întâia oară în 1231 de către Papa Grigore al IX-lea în cunoscuta bulă „*Parens Scientiarum*”, a luat naștere, după cum știm, din inițiativa profesorilor laici, pe muntele Sfintei Geneveve. Spiritul ce-o stăpânea era opus învățământului dogmatic al școlilor de pe lângă mănăstiri și catedrale. Ciocnirea dintre cele două metode de cercetare a lumii s'a terminat, după două secole și mai bine, prin izbânda Universității și a Colegiilor.

1) V. D. Bodin, *Aspecte din viața universității medievale*, în *Datina*, (IX 1931).

2). t. CLXVI (1931), p. 217—238 și t. CLXVII (1931), p. 1—15.

Papalitatea nu a recunoscut însă cu ușurință cerințele îndreptățite ale vremurilor care grăiau prin reprezentanții cei mai aleși ai lor, Universitarii; ci a căutat, depunându-și toate puterile, ca să înăbușe clocotul sufletesc al unei lumi streine de biserica devenită asupritoare, aproape inchișitorială. Și, printre multe altele, a înălțat universități asemuitoare celor laice. Plănuită încă din 1217, s'a ridicat la 1229, universitatea din Tuluza. „Contele Raymond VII a trebuit să se angajeze a plăti pe timp de zece ani... 14 profesori“ (p. 222). La fel s'a întâmplat și în Italia. Aici, imitând Bologna, unde se învăța dreptul roman, s'au ridicat universități în Modena, Vicența și Padova. Trebuie reținut faptul că în universitățile acestea italiene Papalitatea n'a avut ce căuta.

Inocențiu al IV-lea le-a opus îndată șirul papal al înalțelor focare de lumină eclesiastică, răsărite într'un timp destul de scurt, în Roma (1244—1245), Siena (1247) și Piacența (1248). Honoriu al III-lea și-a îndreptat privirile spre Spania, silind pe Alfons, regele Castiliei, „să transforme“, „la începutul veacului al XIII-lea“, „într'o importantă universitate modesta școală mănăstirească dela Palencia“ (p. 223). La Montpellier, care ținea de Aragon, Cardinalul Conrad dă „primele statute“, în 1220, pentru „universitas medicorum, tam doctorum quam discipulorum“ și la 1247, episcopul de Maguelonn: „a recunoscut“ „universitas doctorum et discipulorum in artibus studentium“ (p. 223—224). În Anglia, la Oxford, Papalitatea era favorizată numai prin faptul că episcopul de Lincoln, reprezentantul său deci, deținea și conducerea universității. Aici, ca dealfel și în Italia, studenții nu se împărțiau pe națiuni, ci pe regiuni. Se cunosc, pela jumătatea secolului al XIII-lea: „Boreales“—septentrionalii și „Australes“—meridionalii; cași la Bologna unde cele 15 asociații „naționale“ s'au transformat în 2 federații, cu 2 retori: aceea a Cismontanilor și aceea a Ultramontanilor.

După 1274 nici această diviziune a Oxfordienilor nu se mai menține.

Biserica însă lupta pe temelii formale. Sufletul ei secase, era închiruit. Chiar ordinele călugărești—Dominicanii și Franciscanii, apărătorii săi pătimiși—își pierd, în cele din urmă, puterea. Curente renovoare i-au doborât. Aristotel trecuse granițele prin Arabii din Spania, îndemnând și pe cercetătorii francezi să-l consulte și să-l comenteze direct. Sistemul filosofului din Stagira s'a cuibărit, rodind înmiit, chiar în sufletele clericilor. Indoiala frământă mai mult decât adevărul și miciuna. Moise Maimonide din Cordova (1135—1204) și Dominic Gondisalvi, arhidiacon de Segovia, traduseră pe Aristotel. Pela 1250 apare „Metafizica“ în Franța și „Morală lui Nicomede“, tradusă de Robert Grossetête, în Anglia. Foarte repede, „Noul Aristotel“ stăpânea universitățile Apusului. Guillaume d'Auxerre citează „Metafizica“ și „Fizica“ și are „comentariul lui Averroès sub priviri și nu ezită să trimită la el“ (p. 2—3) pe cititori, deși el reprezenta biserica. Pela 1228, Philippe de Grève „invocă... în „Summa teologiale“ pe Stagirit. Grigore al IX-lea a chemat în două rânduri la ordine pe mai marii universității pariziene; și la 7 Iulie 1228 și în Aprilie 1231. Dar în zadar, Guillaume d'Auvergne se întemeiază pe Aristotel în multe sale scrieri, referitoare la „Suflet“, „Trinitate“ și „Univers“ (p. 2—3). Bătălia însă trebuia dată pe același plan pe cel spiritual. Ideile lui Aristotel se cereau combătute. Din rândul clericilor s'au desprins atunci, ca trei cavaleri ai Crucii: Alexandru din Hales, Albert „cel mare“ de Bolstădt și Toma din Aquino, care au cernut pe Aristotel: cel dintâi prin a sa „Summa teologiae“, secundul prin comentariile făcute și care întrunesc 38 de volume, iar cel de al treilea prin „Summa teologiae“ și alte multe lucrări de polemică aprinsă. Interpretând pe Aristotel ei se găseau și în fața lui Averroès și a averroismului, în fața deci a „adevărului comentator al lui Aristotel“ (p. 8—11) și a adepților săi, nu mai puțin înflăcărați, dintre care unii, ca Siger de Brabant, puteau să sufere orice atacuri. Contra averroismului a scris, la 1256, Albert cel Mare, „primul dintre marii doctori din ordinul Sfântului Dominic“ (p. 4), opusculul său „despre unitatea intelectu-

DATINA

lui". Toma din Aquino însuși, sub același titlu, dar cu o mai ascuțită înțelegere, a continuat lupta, dând la iveală cartea sa în preajma anului 1270. Toate aceste frământări spirituale în jurul lui Aristotel, neținând socoteală de rezultatul final, nu făceau altceva decât semănau în mentalitatea vremii ideii care pentru Biserică erau burueni otrăvitoare. Cel dintâi care și-a dat seama de acest sgudivitor fapt a fost episcopul Parisului... Desigur că a făcut-o din pricină că aici era scena zilnică a înverșunărilor ambelor tabere. Și așa vedem pe episcopul Parisului, Ștefan Témplier, că anatemiizează Averroismul, deocamdată, la 10 Decembrie 1270; pentruca imediat, în același an, unindu-se cu Sfântul Bonaventura din școala franciscană, cu arhiepiscopul din Canterbury, Robert Kilwardby, să condamne aristotelismul sub orice formă a sa. Era glasul franciscanilor, glasul ultimilor apărători ai autorității bisericii catolice, sdrențuite, în vălmășagul luptelor pământești cași în domeniul imaculatelor sale rezerve, în domeniul sistematicii sale spirituale.

Oxfordul avea să însemne primul pas în plin al biruinții spiritului eliberat din lanțurile ruginite ale dogmelor. Robert Grossetête, în tratatul său asupra propagării luminii, puneia experiența pe primul plan; experiența constitua pentru el cheia adevărului. Cu puțin după acest distins prelat și rector al Universității din Oxford, între anii 1224 și 1235; Roger Bacon, elevul său, avea să dea în „Opus majus“, „Opus minus“ și „Opus tertium“, o nouă evanghelie lumii: știința experimentală. De-aici înainte teologia va părăsi universitățile și se va închide în Lumea ei de enifăți, puține la număr dar mărețe, ca într'un cer pământesc, de unde nimeni n'o va mai isgoni, dar de unde, dacă iese, șchioapătă.

D. Bodin

BCU Cluj / Central University Library Cluj

o nouă fază gândiristă ?

În ultimul număr al *Gândirii*¹⁾, d. Nichifor Crainic lansează un manifest către „elita creatoare a României“. Și cere, cum de atâtea ori s'a cerut, ca toate valorile românești să se organizeze pentru o mare luptă. Lupta creatorilor contra uzurpatorilor. Statul nostru burghez și democrat a răsărit în urma sforțărilor dela 1848 pe care le-a făcut „literații și vizionarii“ de atunci. Aceștia înțelegeau un lucru ce nu ni s'a transmis, din nenorocire, nouă. Și anume: *creațiile spirituale* și *acțiunea* merg pe același plan, după cum diectează vremurile. Democrația integrală, văduvită de gânduri și de înțelegere pentru operele culturale, ignorează și disprețuește pe artist, înlăturându-l din frământările aprige ce se dau dela un timp, numai între spoliatorii averii publice. Și totuși, „din turnurile sale de fildeș“, aristocrația spiritului îndrumează omenirea pe căile luminoase ale viitorului. Dându-și seama că așa vom ajunge în prăpastie, d. Nichifor Crainic cheamă, pentru *făurirea statului românesc cultural*, pe toții fiii României, ale căror suflete îndurerate au de dăruit ceva — în literatură, plastică și muzică — țării lor, să devie soldații credincioși ai „Ligii Artelor“ care urmărește a valorifica practic creațiile spirituale în acest stat lipsit de creier.

Dar noi care avem destule motive s'o facem, cași alții, foarte mulți ne întrebăm: Această *chemare, către toți*, ce fel de stat cultural și-a ridicat la capătul luptei ce anunță? De mucenici și mucenițe, de sfinți, de ingeri; de mistică înfrățire cu sfântul Pavnutie și sfânta Paraschiva și ceata lor; de trăire întru duhul sfânt; stat magic; însfârșit... ce soi de stat cultural românesc? Pentrucă, după „o luptă seculară care a durat zece ani“ *Gândirea* n'a isbutit să-și ortodoxizeze nici pe colaboratorii ei care-i

1.) XI (1931), p. 325 – 330.

scriu paginile pe bani, îndreptându-se spre toate icoanele și pe stradă își dau cu mâinile 'n cap minunându-se „de= unde o mai fi scos și Crainic ăsta *ortodoxismul*?”. căci Gândirea a ajuns, după cum crede, să creeze un cerc de entuziaști cititori, probă e faptul că se ține din subvenții și plânge când nu le are; iar o mișcare de masse, ca cea stărnită de „sărăcuțul” *Sămănător*, nici nu și= poate pretinde *Gândirea*. Ortodoxismul, ca obiect de inspirație pentru noi Români, e sărac. Nici=un roman ori nuvelă, publicată în *Gândirea*, nu se reazămă pe această infimă notă a autohtoniei românești; iar misticismul, ca metodă de cunoaștere, reprezintă aruncarea în brațele nepufinței. Autohtonismul istoric românesc și raționalismul constituie, după cum de un deceniu arată *Datina*, singurele coordonate ale culturii noastre, în câmpul cărora sufletul românesc se poate exprima pe planul spiritual cași pe cel material în întregimea puterilor sale. Cu trecutul nostru ales, spre viitor.

Dl. Nichifor Crainic dă însă o definiție a culturii: „*Prin cultură înțelegem invenția proprie a geniului etnic prin care se afirmă în lume personalitatea specifică a unui popor*” deci cultură națională, adică Stat cultural național. Să fi coborât *Gândirea* după zece ani pe pământ dorind să meargă în fruntea realităților? Ori să ne punem cealaltă întrebare; să fi început oficialitatea — cu toată opacitatea vederilor ei de cărtiță — să vadă ca dl. Rădulescu Motru și să înțeleagă că nu trebuie să mai dea subvenții nici măcar pentru tămâierile de mare ținută și meștesugit alcătuite ca acest vădit scop? Să nu mai renteze oare „ortodoxismul”? Și atunci avem o *mică nedumerire*: e, cel puțin acum, d. Nichifor Crainic, cavalier? *În numele cărui crez și pentru ce cheamă domnia=sa „toată elita creatoare a României” la bătălie*? Fiindcă, puținii care se interesează, cunosc pe d. Crainic sub ipostaza de apostol „imaculat” al ortodoxismului mistic, *național ori internațional*. Și nu=și împărtășesc crezul. Mai multă precizie, deci, vrem, din partea d=ului Nichifor Crainic. După aceea vom mai avea ceva de spus.

D. Bodin

Romantismul român

Ultimul nr. al „*Vieții românești*” (7—8. 931) publicând o conferință a d=ului I. Pillat depre „*Romantismul român*”, aduce din nou — în centrul discuțiilor — fenomenul atât de interesant și de complex al romantismului, al cărui centenar s'a sărbătorit nu de mult.

Când s'a făcut comemorarea, pe noi — cum eră și firesc — ne=a preocupat răsfrângerea românească a fenomenului, întreaga critică observând cu acest prilej că romantismului îi datorăm renașterea și îmbogățirea noastră spirituală, occidentalizarea și mântuirea noastră din jugul orientalismului inert. Osanalele oferite romantismului — în special celui francez — au mers mână în mână cu elogierea scrierilor ce descopereau la scriitorii români cât mai multe urme romantice. Pedeeasupra tuturor acestor „descoperiri” dela simple paralelisme la plagiate autentice, am simțit însă că rămâne încă ceva de spus. Cine a avut totdeauna încredere în forțele vie ale acestui neam, cine a observat cum absolut totdeauna spiritul românesc n'a imitat pur și simplu ci a prelucrat, a elaborat valori noi din sugestii străine, va fi simțit ca și noi bănuiala că romantismul român nu poate fi redus la un reflex al celui francez, la o copie a unui original mai viu. Spiritul autohton a trebuit să=și marcheze existența pe valorile importate din Franța cu atât mai mult cu cât alcătua una din cele mai interesante structuri sufletești un amestec încă neorganizat de vechi elemente orientale cu fundamentul puternic al latinității.

Ipoteza că întradevăr trebuie să fi existat un romantism român, specific, ne e confirmată de conferința d=ului I. Pillat care fără documentarea amănunțită și deci fadă

DATINA

a eruditului, dar cu ajutorul unei intuiții de poet, a reușit să se convingă de specificitatea romantismului nostru. Din analiza „Sburătorului“ lui Heliade mai ales, dl. I. Pillat după ce desprinde straturile influențelor străine subliniază existența atmosferei românești marcată prin peisaj și superstiție nu de culoare nordică, ci mai mult sudică, latină.

Sunt în conferința d-lui. I. Pillat o serie de sugestii și idei mari, de care cercetătorul amănunțelor fără orizont, va trebui să țină seamă.

Al. Dima

Liviu Rebreanu : Metropole.

București : „Cartea Românească“ 1931.

Impresiile de călătorie se scriu de obicei cu intenția prezentării descriptive a locurilor, împrejurărilor și oamenilor, fie pentru a stărni pasiunea de călătorie, fie numai pentru cunoașterea pe această cale de către cei ce n'ar avea putință să le înțelegă. Azi --după cum mărturisește însuși autorul-- asemenea intenții și realizări ar fi de prisos într-o vreme în care ele se împlinesc cu prisosință de tehnica vremii în fruntea căreia sta cinematograful.

Altceva a urmărit dl. Rebreanu : Războiul a produs în urmă-i pretutindeni o frământare în care sufletul omenesc rămas fără un îndreptar se sbuciumă să-și lămurească noile drumuri ale vieții, de aceea d-sa a căutat și a reușit cu prisosință să prindă momentele caracteristice felului de a gândi și a simți de după război.

Din momentele prinse în trecerea prin cele trei mari metropole europene : Berlin, Roma și Paris, vizitate în 1926 și 1927 dl. Rebreanu ne zugrăvește minunat svârcolirile acestui suflet, omenesc, făcând adesea, în împrejurări potrivite comparație cu ridicolul sau neînțelegerea situațiilor de la noi.

O latură nouă și interesantă a talentului d-lui Rebreanu ne este desvăluită în „Metropole“ căci dacă în roman elementele reale sunt transformate după intenția scriitorului în vederea unui scop urmărit, făcând deci operă de imaginație și de compoziție ; în impresiile de călătorie simțul de observație predomina eșind clar în evidență.

Impresiile asupra vechiului Berlin indicat prin cea din urmă rătăcită birjă, și a noului Berlin cu circulație asurzitoare și construcții uriașe este înduioșătoare și doveditoare că :

„Mecanizarea ucigătoare de nervi poate fi favorabilă industriei și comerțului, nu poate însă cuceri sufletul omului“. Impun observațiile juste asupra sufletului german care din pricina spiritului de disciplină n'a putut izbucni revoluționar nici în urma războiului pierdut cu atât de mare înfrângere și atât de grele jertfe. Însăși ideea socialistă revoluționară frământată până la diluare din cauza aceleiași spirit de disciplină, în Germania n'a putut cuceri mulțimile și n'a putut produce revoluția deși aceeași idee a fanatizat Rusia mistuind atâtea vieți omenesti. *„Republica germană însăși există numai prin ordin. În fond e tot imperiu... doar că în loc de prinți are președinți în numeroasele provincii surori și în locul Kaiserului e Hindenburg“* căci *„Poporul German, ca toate popoarele are nevoie de un conducător. Democrația e, în fond, o mare iluzie cu cât mai cinstită și mai bine intenționată, cu atât mai lipsită de realitate.“*

Dar sufletului german, disciplinat până dincolo de închipuire, și pe care E. M. Remarque în opera sa *„Pe frontul de vest nimic nou“*... prin ofițerul care rănit și inebunit de un groasnic bombardament, văzându-și soldații zăpăciți și în dezordine articulează ultimile-i cuvinte disperate : *Disciplin... discipline ! sufletului acesta german invins, „în durerile și svârcolirile prăbușirii, i-a trebuit un om în jurul căruia să-și regroupeze simpatțiile, care să-i redea încrederea în el însăși“.* Și *Hindenburg a fost norocul Germaniei. Și în război și după război omul care impune respect, fără morgă, fără ostentație, fără sforțare. Nobil și caracter. Simplu față de sine însuși și față de lume. N'a iubit compromisiunile, de aceea războiul l-a găsit pensionar. N'a căutat gloria ; gloria l-a căutat pe el.*

Cu el Germania și lumea e liniștită. *„După el ? Cine ar putea răspunde ?“*

În Roma, autorul nedesvâlue și ne evocă Roma antică, Roma papalității și a creștinismului biruitor ridicat din prăbușirea lumii romane și ne înfățișează Roma vremii, momentul social, obiectivul principal : Fascismul și *Ducele*, geniul lui, energia creatoare și organizatoare a Italiei de după război.

Sistemul fără a fi nici reacționar nici demagog e temelia puternică pe care s'a ridicat noul așezământ al statului Italian. Formele de exprimare ale adevăratei discipline sociale fasciste sunt caracterizate lapidar :

„A te supune tuturor legilor și ordinelor, nu din constrângere ci din convingerea că faci o faptă folositoare; a-ți face datoria cu conștiinciozitate și chiar cu entuziasm, nu de frica represivității, ci din sentimentul că servești, țara, din mândria de a servi; a munci din toate puterile nu numai pentru prețul muncii, dar cu credința ca prin munca ta contribui la binele tuturor; a răbda cu stoicism ori ce neajuns din conștiința de solidaritate”. De și preceptele sunt vechi; totuși sub elanul și inspirația fascistă ele au dat Italiei o viață nouă în care s'a realizat libertatea disciplinată. Și generatorul acestei noi vieți a Italiei, neincetat desăvârșită este el, Ducele, ... „nici odată poate un om n'a înfățișat mai complect un popor întreg într'o anume epocă și în anume împrejurări, ca Mussolini, viața lui a intrat de pe acum în legendă”... „In Italia ochii lui energici te urmăresc pretutindeni, obsedanți, poruncitori și scrutaători ca ai unui zeu adevărat și temut”.

Fascismul este și poate fi considerat de streini o revoluție; dar „O revoluție care desprețuiește demagogia, care proclamă încordarea energiei naționale drept principiu salvator de stat, nu e menită să recolte aplauzele ieftine, oricât de bune ar fi roadele ei și ori cât de umane de și severe ar fi metodele ei de lucru”.

În cea de a tria metropolă, Parisul, cea mai cosmopolită, atât de vizitată și de dorită mai ales de români, autorul știe să descopere sufletul și viața franceză sobră și cumpătată și s'o despartă de luxul, extravaganța și petrecerile numeroșilor streini, iubitori de „artificiul parizian de export”. Contingentul cel mai mare al streinilor din Paris îl dau Românii care... „fac niște eforturi colosale să uite chiar că sunt români, își schimbă până și numele ca să pară cât mai franțuzi” și regretă desigur: când trebuie să se întoarcă „în țigănia noastră murdară și balcanică”.

Idolul Franței, Poincaré, în jurul căruia s'a personificat ideea de patrie și echilibrul vremilor de după război ne este prezentat de autor ca omul-idee, omul în sufletul căruia nu pot exista conflicte între sentiment și rațiune, în care totul e logică, care poate inspira respect, teamă, ură, groază, numai iubire nu. Omul rece care vorbind simplu și grav nu vibrează în sufletul auditorului, dar omul capabil și singurul în măsură să ferească de sfărîmarea organizația de stat a republicii franceze în vremile frământărilor postbelice:

Dl. Rebreanu ne-a dăruit în „Metropole” o carte care nu moare odată cu ultima filă întoarsă, care prin impresiile, caracterizările și observațiile ce cuprinde va fi poate de mai mult interes, și când viața momentelor prinse se va fi stins, și după ce marile personalități de stat portretizate vor fi apuse.

Încadrarea însă a aluziilor și considerațiilor personale ale autorului, privitoare la anumite evenimente politice din timpul călătoriei sale la Paris, cari n'au nici'o legătură cu ansamblul lucrării, puteau lipsi.

M. G. Bulzu.

Primate la redacție:

CĂRȚI

Liou Rebreanu
V. Tempeanu
Teodor Scarlat
Daca-Romania

H. Petra-Petrescu
A. W. Grube
N. Terchilă

Metropole
Gudruna: traducere
Artificii: — versuri
Buletinul Muzeului limbii române An. VI.
(1929—1930)

Calendarul „Astrei” pe 1932
Biografiile Romane
Tălcuirea sf. liturgii

C. ROM.—București
BEUDII—Fălticeni
LUCIA—București
C. ROM.—București

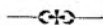
ASTRA—Sibiu
ASTRA—Sibiu
ASTRA—Sibiu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
TURNU-SEVERIN
STRADA DECEBAL

Reprezentanța Administrativă a revistei
D A T I N A
BUCUREȘTI VI. - STR. ROZELOR 9

Secretar de redacție: Al. Dima.

**Ești Datină, stăpâna noastră bună,
Ne logodești cu brazda de pământ.
Ne înfrățești cu gloria străbună
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

